

บทที่ 4

โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคม

บ้านโศกเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของผู้คนมานานกว่า 100 ปี ตลอดเวลาที่ยาวนานนี้ชุมชนได้เติบโตและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจากชุมชนชั่วคราวที่ตั้งอยู่บนเกาะเนินในป่ารกทึบ เริ่มต้นการตั้งบ้านเรือนเพียง 3 - 4 ครัวเรือน จนถึงปัจจุบันที่ชุมชนในเกาะโศกแห่งนี้เจริญเติบโตขึ้นมากกว่า 250 หลังคาเรือน และขยายตัวออกไปทางตะวันตกบริเวณที่ราบเชิงเขาจะเปิด เป็นชุมชนใหม่เรียกว่าบ้านดงเย็น การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้คน ประชากรในบ้านโศก ขนาดของชุมชน การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ นั้นย่อมเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กัน กับการเติบโตของชุมชน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่เกิดขึ้นในบ้านโศกนั้นอยู่ในช่วง 30 - 40 ปีที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของพืชเศรษฐกิจ ระบบการผลิตการผลิต และปัจจัยการผลิต จากการผลิตเพื่อการยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อการค้า

แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจการผลิตพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านโศก เป็นแนวการศึกษาที่ไม่อาจสรุปหรือวิเคราะห์ได้ เนื่องจากปัจจัยอื่น ๆ ในชุมชนนั้นต่างก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของลาวครั้งบ้านโศกนี้ ปัจจัยภายในที่สำคัญคือ โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันกับวิถีชีวิตทางสังคมรวมทั้งเศรษฐกิจการผลิตของผู้คนในสังคมชวาแห่งนี้ด้วย

การจัดระเบียบทางสังคมนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากผู้คนในสังคมและ เพื่อให้สมาชิกในสังคมเข้าเป็นแนวทางการปฏิบัติชีวิต โดยมีพันธะกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เรียกว่า **บรรทัดฐานทางสังคม (SOCIAL NORMS)** เป็นหลัก ทั้งยังมีกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า ระบบค่านิยม ความเชื่อทางสังคม อุดมการณ์ ระบบสัญลักษณ์ และสถาบันทางสังคม สนับสนุนหรือเป็นข้อย่อยของบรรทัดฐานทางสังคม ในขณะเดียวกัน บรรทัดฐานทางสังคมจะผูกพันเกี่ยวข้องกับ สถานภาพ (STATUS) และสัมพันธ์กับ บทบาท (ROLE) รวมทั้งการจัดช่วงชั้นทางสังคม ก็เป็นหัวข้อสำคัญหนึ่งในบรรทัดฐานทางสังคมด้วย (งามพิศ สัตย์สงวน, 2537)

โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งนั้น มีรายละเอียดของรูปแบบและกระบวนการที่ดูเหมือนจะไม่แตกต่างไปจากกลุ่มผู้คนในภาคกลางนัก มาจากสาเหตุสำคัญก็คือ ชาวบ้านโศกนั้นก็เป็นหมู่บ้านในสังคมชวาเช่นเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันนั้นก็ปรากฏความแตกต่างของการจัดระเบียบทางสังคมบางประการ ก็มาจากเหตุผลของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ดังจะกล่าวถึงนี้

สำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์

ชาวบ้านในปัจจุบันของบ้านโศกนั้น ผู้คนในรุ่นหนุ่มสาวและผู้คนในรุ่นราวอายุ 25 - 30 ปีลงมา นั้น เกือบไม่รู้ถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเท่าใดนัก เพราะเรื่องราวในอดีตตั้งแต่การย้ายหลักแหล่งถิ่นฐานจนถึงการตั้งบ้านเรือนบนเกาะโศกบ้านโศกนั้น เป็นเรื่องเล่าขานของผู้คนในรุ่นอาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ที่สามารถเล่าเรื่องราวในภาพอดีตนั้นมีเหลืออยู่ไม่มาก ถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่ ๆ จะไม่ได้ให้ความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนนัก แต่กระนั้น ชาวบ้านโศกในทุก ๆ รุ่นก็เชื่อมั่นในความเป็น ลาว หรือ ลาวครั้ง และรู้ว่าตนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่แตกต่างไปจากผู้คนในหมู่บ้านอื่น ๆ จะสังเกตเห็นได้จากการร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่นงานประจำปีของวัด สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ชาวบ้านโศกใช้เป็นเครื่องหมายของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งก็คือ ภาษาและสำเนียงการพูดใช้กันระหว่างผู้คนที่เป็นลาวครั้ง

การแบ่งแยกกลุ่มคนของชาวบ้านโศกนั้น จึงมีระดับของการจัดกลุ่มอยู่ส่วนตัวอย่างชัดเจน ชาวบ้านโศกจะแยกผู้คนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ ลาวครั้งแบบพวกตน คือกลุ่มคนไทยที่มีภาษาพูดและสำเนียงวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่ชาวบ้านโศกติดต่อกันมาเป็นเวลานานในตลาดคูทอง ซึ่งจะมีความแตกต่างทั้งภาษาพูด รูปร่างหน้าตาและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในเขตบ้านดอน บ้านยาง บ้านโศกสร้างราก็จะมีความแตกต่างในสำเนียง ภาษา ตลอดจนวัฒนธรรมก็แตกต่างกัน คนลาวที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงแม้ว่าจะมีประเพณีและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันก็ตาม แต่ชาวบ้านโศกก็แยกแตกต่างไปจากพวกของตน ชาวบ้านโศกจะรู้จักหมู่บ้านที่มีความเหมือนกันในทางชาติพันธุ์ ทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับพวกตน เช่นหมู่บ้านหลาย ๆ แห่งในเขตจังหวัดนครสวรรค์และพิษณุโลก และกลุ่มบ้านใหญ่ บ้านท่าม้า ที่อยู่ในเขตใกล้เคียงกัน ชาวบ้านโศกจะถือว่าเป็นกลุ่มลาวเช่นเดียวกับตน

การแบ่งแยกกลุ่มของตนออกจากกลุ่มอื่น ๆ เป็นนัย ความเป็นชาวลาวครั้งนั้นฝังติดมา กับชาวบ้านโรคมาแต่กำเนิด ก่อให้เกิดความเหนียวแน่นในการเกาะกลุ่มกัน ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี มีหลาย ๆ คราวที่ชาวบ้านบางคนเป็นชาวบ้านที่เข้ามาอาศัยหมู่บ้านในภายหลัง จากการแต่งงานหรือย้ายครัวเรือนตามผู้แต่งงานก็ตาม ชาวบ้านโรคก็ให้ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน แต่ไม่ได้ ให้ความรู้สึกที่ว่า เขาเป็นคนบ้านโรคที่แท้จริง เพราะฉะนั้นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านโรค มีความสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเหนียวแน่นนั้น มาจากเหตุผลของการเกิดและเติบโตที่บ้านโรค พุดและใช้สำเนียงเสียงลาวครั้งบ้านโรค ร่วมประเพณีที่เป็นของชาวบ้านโรคคือประเพณีเลี้ยงผีเจ้า นายและผีเทวดานทุก ๆ ปีนั่นเอง

ชาวบ้านโรคก็ให้ความรู้สึกนิยมยกย่องกลุ่มคนไทยที่อยู่ภายนอกชุมชนว่า เป็นผู้มีความรู้ ความเจริญกว่าตน แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากไปกว่าการรวมกลุ่มของชาวบ้านเอง การเข้ามา ในหมู่บ้านของบุคคลภายนอกนั้น ชาวบ้านจะรู้ข่าวกันอย่างรวดเร็ว ถ้าเป็นชาวบ้านโรคกลุ่มอื่น ๆ เข้ามาแล้ว ก็จะไม่มียะไรที่น่าสนใจมากนัก แต่ถ้าเป็นชาวบ้านในกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ชาวลาวครั้ง ชาวบ้านจะให้ความสนใจในการดูแลต้อนรับเป็นอย่างดี ซึ่งเท่ากับว่าได้เป็นการควบคุมดูแลคน ภายนอกโดยปริยาย

นอกจากนี้ ด้วยบ้านโรคกลายเป็นสนามสำหรับศึกษาทางมานุษยวิทยา ของมหาวิทยาลัย ศิลปากรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านโรคมีโอกาสใกล้ชิดและเปิดกว้างกับบุคคลภายนอก มากกว่าเดิมเป็นอย่างมาก ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสมีความยินดีที่จะแสดงความรู้ เรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้ง วิถีชีวิตของชาวบ้านต่อผู้เข้ามาศึกษาเป็นอย่างดี เนื่องจากเคยชินกับการเข้ามาของ บุคคลภายนอกมากขึ้น นอกจากนี้ มีนายทุนภายนอกหมู่บ้านเข้ามาติดต่อ หน่วยงานต่าง ๆ มาลงที่หมู่บ้าน ยิ่งชาวบ้านโรคเริ่มพบกับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มากกว่าเดิมแต่กระนั้นก็กลายเป็นการช่วยให้ ชาวบ้านโรคมีความรู้สึกสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งมากขึ้น

ชาวบ้านโรคในปัจจุบันในรุ่นอายุต่าง ๆ ก็ยังจะมีความรู้สึกว่าเป็นชาวลาวครั้งบ้าน โรค แต่ก็มิได้แยกตนเองออกจากความรู้สึกร่วมว่าตนเป็นพลเมืองของประเทศไทย ไม่ได้ปฏิเสธ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยชุมชนอื่น ๆ ชาวบ้านยอมรับความเป็น พลเมืองของประเทศไทยจากการเกิด เติบโตและอยู่อาศัย ชาวบ้านลดการแบ่งแยกความรู้สึก แตกต่างทางวัฒนธรรมลง แต่เพิ่มความรู้สึกรักในกลุ่มชาติพันธุ์หรือการเข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชนมาก ขึ้น จะเห็นได้จากการแต่งงานกับคนนอกกลุ่ม การเข้ามาอยู่อาศัยของคนภายนอกที่มีมากขึ้น

ครอบครัวและเครือญาติ

ในสถาบันทางสังคมแล้ว อาจกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวและเครือญาติเป็นสถาบันที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิถีชีวิตของบุคคลมากกว่าสถาบันอื่น ๆ ชุมชนบ้านโลก ครอบครัวและเครือญาติจะเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญต่อชาวนาผู้เป็นสมาชิกเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นหน่วยทางสังคมหน่วยแรกในการต้อนรับและอบรมเบื้องต้นต่อสมาชิกใหม่แล้ว ยังเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคในเวลาเดียวกัน

ลักษณะครอบครัวของชาวลาวครั้งบ้านโลก มีทั้งระบบครอบครัวเดี่ยว (NUCLEAR FAMILY) แบบชั่วคราวและครอบครัวขยาย (EXTENDED FAMILY) ที่ไม่ต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อแรกตั้งเป็นครอบครัวอาจจะมีเพียง พ่อ แม่ และลูกที่ยังเล็ก ๆ ครั้งพอลูกแต่งงานและนาคู่ครองเข้ามาอยู่อาศัยกับพ่อแม่ ครอบครัวเดี่ยวก็จะกลายเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งจะประกอบไปด้วยปู่ย่าตายาย พ่อแม่และลูกในสามรุ่น เมื่อปู่ย่าตายายเสียชีวิตลงในครัวเรือนก็จะเหลือเพียงพ่อแม่และลูก ๆ ลักษณะของครอบครัวจึงเปลี่ยนแปลง ในลักษณะของ เดี่ยว และ ขยาย เป็นเช่นนี้เรื่อยไป

ตามประเพณีและบรรทัดฐานของชาวลาวครั้งแล้ว ภายหลังจากสมรส คู่แต่งงานก็จะมาพำนักอาศัยที่บ้านของฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจจะนาน 2 - 3 ปี พอมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นและผู้ใหญ่เห็นว่าสามารถแยกครัวเรือนได้ก็จะแยกครัวเรือนออกมาตั้งบ้านบริเวณใกล้เคียงกับบ้านของบิดามารดา ในส่วบ้านหนึ่งก็จะพบว่ามีญาติพี่น้องของทางฝ่ายหญิงที่แต่งงานและปลูกเห้าเรือน รายล้อมรอบ ๆ บ้านของพ่อแม่ เด็ก ๆ ก็จะเติบโตท่ามกลางพี่น้องของทางฝ่ายแม่ และมีความสัมพันธ์และผูกพันกับญาติทางข้างแม่มากกว่าฝ่ายพ่อ พ่อแม่และญาติพี่น้องมีบทบาทในการอบรมบ่มนิสัย และการเรียนรู้การดำรงชีวิตตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมชาวลาวครั้งไปสู่คนในอีกรุ่นหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่า แต่เริ่มตั้งบ้านโลก นั้นมีการบ้านเรือนหลังแรก ๆ นั้นเป็นครอบครัวเดี่ยวเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็ปรากฏอยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือน เมื่อมีการแต่งงานและแยกครัวเรือนก็จะมาสร้างครัวเรือนใหม่ที่ของทางฝ่ายหญิง พื้นที่บ้านเรือนก็เริ่มขยายตัวออกไปโดยรอบบ้านใหญ่ พ่อแม่ที่อยู่บ้านใหญ่เสียชีวิต ถ้าไม่ได้มอบให้ลูกคนใดคนหนึ่งแล้ว ถ้าบ้านยังอยู่ในสภาพดีก็จะกลายเป็นบ้านกลางหรือให้ลูกหลานเข้าไปอยู่อาศัยชั่วคราว ถ้าบ้านนั้นสภาพทรุดโทรมก็อาจจะถูกรื้อ

ถอนเพื่อสร้างบ้านใหม่หลาย ๆ หลังในพื้นที่เดิม ครอบครัวในบ้านโรคปัจจุบันนี้

ชาวบ้านโรคให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับเครือญาติของตนอย่างแน่นแฟ้น เมื่อถึงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางประเพณีพิธีกรรมในธรรมเนียมใด ๆ ก็ตาม ก็พบว่าชาวบ้านโรคและเครือญาติต่างกลับมาชุมนุมช่วยเหลือกันอย่างไม่ได้ขาด

ความสัมพันธ์ทางประเพณีพิธีกรรมนี้อาจจะเป็นงานเณรจุก บวช ทานุญบ้าน แต่งงาน หรืองานเลี้ยงผีเจ้านาย งานทานุญสารทลาว(ขึ้น15 ค่ำเดือน10) และพิธีกรรมอื่น ๆ ก็พบว่าเครือญาติพี่น้องของชาวบ้านโรคจะมาช่วยงานกันอย่างคับคั่ง ตูแลเรื่องอาหารและการรับรองแขกช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ความเป็นเครือญาติของชาวบ้านในชุมชนนั้นสืบเนื่องจากการเป็นลูกหลานของบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายมาจากต้นตระกูลเดียวกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ตั้งแต่เมื่อตั้งถิ่นฐานที่บ้านหนองตาสามและครัวเรือนที่ขยายออกมาจับจองที่ทางทิศตะวันตกประมาณ 5 - 6 ครัวเรือนแรกนั้น เป็นต้นตระกูลของผู้คนในบ้านโรคปัจจุบันเสียเกือบทั้งหมด เมื่อเริ่มมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของประชากรและบ้านเรือนจากการแต่งงานซึ่งมักจะมีการแต่งงานในกลุ่มชาวลาวครั้งด้วยกัน หรือการอพยพโยกย้ายตามมาจากบ้านหนองตาสามก็ตาม ก็มักจะอยู่ในตระกูลเดียวกัน ชาวบ้านในบ้านโรคนั้นมีสกุลที่สำคัญคือตระกูล แก้วสระแสน ตระกูลที่ำช้ชามสกุล ลีสุขสาม โดยทั้งสองนามสกุลนี้เป็นตระกูลใหญ่ของบ้านโรค เช่นเดียวกับที่บ้านหนองตาสามชาวบ้านเกือบ 80 % ของหมู่บ้านนี้ก็ใช้สองนามสกุลนี้แทบทั้งสิ้นเช่นกัน ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนระหว่างชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอยู่อย่างเหนียวแน่น

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในชุมชนบ้านโรคนั้นแบ่งออกได้ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เครือญาติโดยสายโลหิต คือพี่น้องที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน รวมถึงลูกของพี่น้องที่ร่วมสายโลหิต เครือญาติในลักษณะนี้จะมีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากและมักตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีการไปมาหาสู่กันตลอดเวลา และเป็นแหล่งแรงงานพื้นฐานทางการผลิตที่สำคัญที่สามารถเรียกใช้ได้ก่อนแหล่งอื่น ๆ โดยมีการตอบแทนน้อยที่สุด

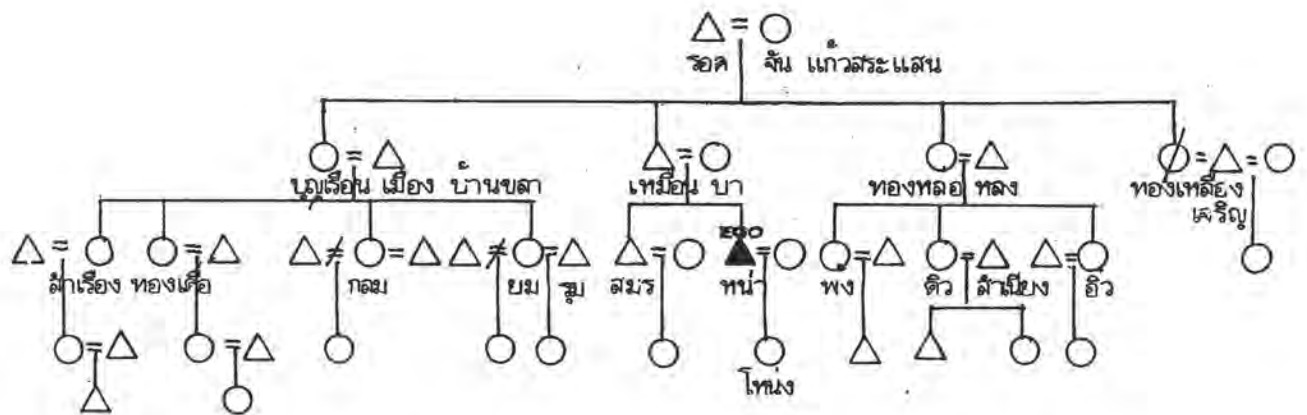
2. เครือญาติโดยการแต่งงาน เมื่อมีการแต่งงานระหว่างบุตรชายและบุตรสาวจากสองครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนทั้งสองก็จะกลายมาเป็นญาติพี่น้องเกี่ยวดองกัน ซึ่งจะนับรวมไปถึงญาติร่วมสายโลหิตของครอบครัวทั้งสองฝ่ายด้วย เครือญาติในลักษณะนี้จะเป็นแหล่งความช่วยเหลือ เช่นเดียวกับแบบแรก แต่มักจะมีความรู้สึกเกรงใจและการตอบแทนที่มากกว่าในการเรียกจ้าง

หรือขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

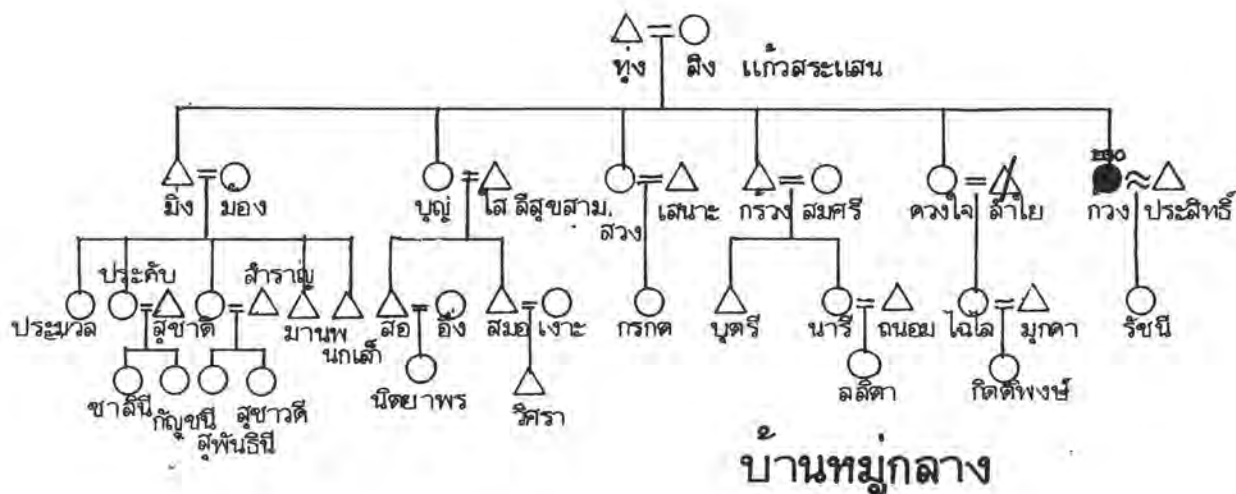
3. เครือญาติร่วมชุมชนเดียวกัน คือชาวบ้านโศกจะมีความรู้สึกนับถือผูกพันและปฏิบัติต่อกันเสมือนญาติ แม้ว่าจะมิได้เป็นญาติจาก 2 แบบแรก โดยจะเห็นได้จากการเรียกชื่อหน้าที่ใช้เรียกกัน (TERMS OF ADDRESS) จะมีการจัดความสัมพันธ์เช่นเดียวกับญาติโดยสายโลหิตและญาติโดยการแต่งงานของตน (TERMS OF REFERENCE) เช่นลุง ป้า น้า อา พ่อเฒ่า แม่เฒ่า ฯ เป็นต้น

ความรู้สึกเป็นญาติพี่น้องที่เกิดจากการร่วมชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนเดียวกันนี้ ทำให้ชาวบ้านโศกมีความรู้สึก ทัศนคติและค่านิยมเดียวกัน รวมทั้งการเผชิญหน้ากับปัญหาหรือวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในส่วนรวม ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของภัยธรรมชาติ หรือความแห้งแล้งร่วมกัน

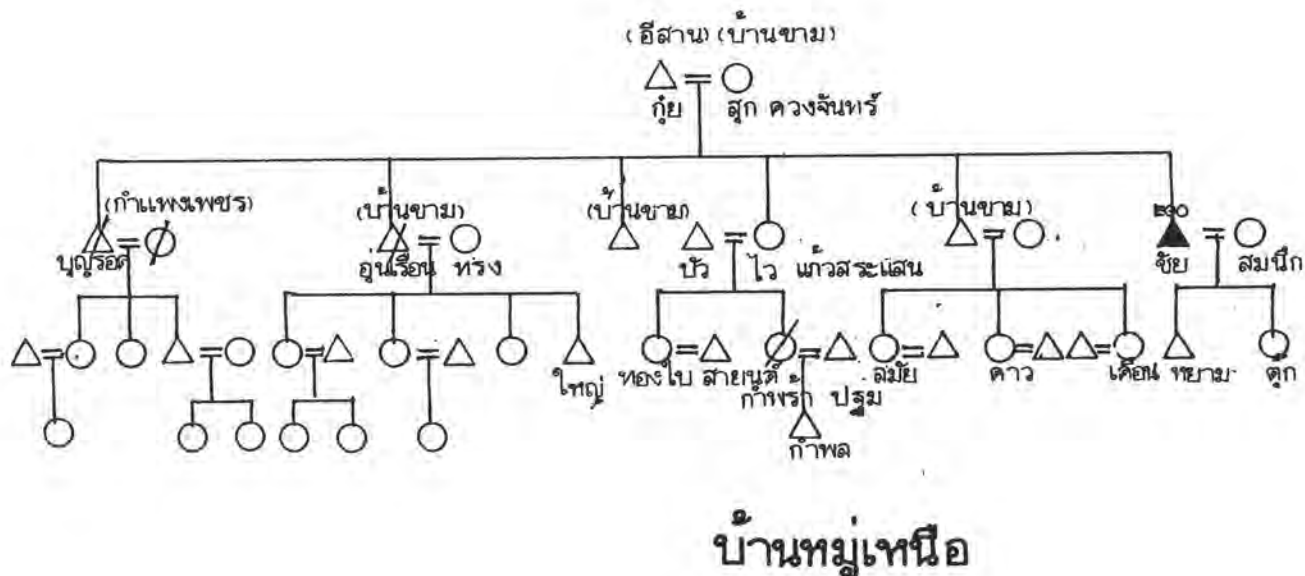
นอกเหนือจากการเป็นเครือญาติกันในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการของชุมชนดังกล่าวมาแล้วนั้น ความสัมพันธ์อีกประเภทหนึ่งคือลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงบิดา มารดา บุตรบุญธรรม ซึ่งชาวบ้านโศกสามารถที่จะรับบุคคลอื่น ๆ จากภายนอกที่มามีความชอบพอ หรือช่วยเหลืองานในครัวเรือน ชุมชนเป็นอย่างดี เกิดความรักใคร่เอ็นดูจตุลูกของตน เนื่องจากบุคคลผู้นั้นมีอายุในรุ่นลูก จึงได้บอกกล่าวหรือตกลงกันที่จะทำพิธีผูกเสี่ยว บอกกล่าวแก่ญาติพี่น้องและผู้คนในชุมชนให้เข้ามาร่วมหรือทราบว่าคุณคนนี้ได้กลายมาเป็นลูกบุญธรรมของตน ดังตัวอย่างของการรับเอาอาจารย์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรที่เข้าไปทำการศึกษาวิจัยและอยู่ร่วมในชุมชนเป็นเวลานานเป็นลูกบุญธรรมของตน

ภาพที่ 8 ใตอะแกรมแสดงเครือญาติและการแต่งงานของชาวบ้านโศก

ภาพที่ 9 แสดงระบบเครือญาติที่ชาวบ้านโคกแต่งงานกันในบ้าน

ภาพที่ 10 โคอะแกรมแสดงระบบเครือญาติ(ย้ายมาจากภายนอก)

การแต่งงาน

การสมรสหรือการแต่งงานเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตครอบครัวใหม่ และก่อร่างสร้างเป็น วงศ์วานระหว่างเครือญาติเป็นการเพิ่มสถานภาพและเปลี่ยนแปลงบทบาทของมนุษย์ เมื่อต้องมาอยู่ร่วมกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่บุคคลที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

แบบแผนการแต่งงานที่รวมถึงการพูดเกี่ยวพาราสิ การสู่ขอ การแต่งงาน การเลือก ที่อยู่อาศัยหลังจากการแต่งงาน การรับมรดกและการหย่าร้าง

การแต่งงานของชาวบ้านในอดีต มักจะเริ่มต้นขึ้นในช่วงของประเพณีการทำบุญ และเทศกาลต่าง ๆ ที่อาจจะจัดที่วัดหรือที่อื่น ๆ เช่น งานเข้าพรรษา กลืน ผ้าป่า ตรีษสงกรานต์ งานบุญและพิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงงานในไร่ ในนา สังคมได้เปิดโอกาสและ ยอมรับการพบปะพูดคุยระหว่างหนุ่มและสาวได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะงานมหรสพยามค่ำคืน กลุ่ม หนุ่มสาวก็จะได้พบปะกัน เกิดความพึงพอใจและไปมาหาสู่ที่เรือนของสาวเจ้า และอาจจะนัดแนะ กับเพื่อนสาวของเธอช่วยเหลือพาเธอออกมาคุยหรือไปงานบุญงานรื่นเริงต่าง ๆ และก็แยกกลุ่มคุยด้วยความไพเราะตามลำพังแยกจากเพื่อน ๆ แต่ก็เป็นเรื่องที่ยากมากสำหรับเจ้าหนุ่มที่จะฝ่า ผ่านของพ่อแม่ทางฝ่ายสาวเจ้าไปได้ ในช่วงสมัยก่อน มีบรรทัดฐานเป็นระบบความเชื่อในเรื่อง ของมีเจ้านายและมีเทวดา คอยดูแลควบคุมวิถีชีวิตของชาวลาวครั้ง บ้านโศก จึงมีข้อห้ามและ บทลงโทษในเรื่องของการเสียผี (การได้เสียกันก่อนแต่งงาน) ควบคุมพฤติกรรมอย่างเคร่งครัด

การตัดสินใจในการสู่ขอมักจะมาจากญาติผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นพ่อแม่และลุงป้าน้าอา เมื่อ ฝ่ายหญิงยอมรับต่อการเกี้ยวพาราสีอย่างชัดเจน และพิจารณาถึงความเหมาะสมของทั้งคู่แล้วก็จะหา ฤกษ์ยามสมมติที่ชาวลาวครั้งเรียกว่า **หักมัวสยาม** เพื่อดู วันพุธวันจรม หวันพุธที่เป็นมงคลจัด การสู่ขอและแต่งงาน เป็นวันที่ควรใช้จัดงานมงคลในกรณีต่าง ๆ สำหรับวันจมนั้นเป็นวันกาลกิณี ปกติในหนึ่งเดือนจะมีวันพุธและวันจรมอย่างละ 1 วัน โดยวันจรมจะมาก่อนวันพุธ ชาวบ้านโศกรู้วิธีดูวัน พุธวันจรมโดยการท่องเป็นคาถาสองจองดังนี้ "...หนึ่งเจียงสุกร์จันทร์ ยี่เสาศาร สามทิตย์พุช สี่ จันทร์พหุส ห้าคารสุกร์ หกพุชเสาร เจ็ดพหุสทิตย์ แปดทิตย์พุช เก้าจันทร์พหุส สิบคารสุกร์ สิบเอ็ดพุชเสาร สิบสองพหุสทิตย์..."(สัมภาษณ์ นายเพ็ง ทองสุวรรณ)จากหลักการดูวันพุธ วันจรมที่กล่าวมานี้ อธิบายได้ว่า ในเดือนอ้ายนั้นวันสุกร์เป็นวันจรม ในขณะที่วันจันทร์เป็นวันมงคล เดือน อื่น ๆ ก็เช่นกัน

เมื่อราว 60 - 70 ปีที่ผ่านมาลาวครั้งบ้านโศกจะเรียกค่าสินสอดในราว 30 - 40 บาท ไม่ปรากฏว่าฝ่ายหญิงจะเรียกร้องขอสินสอดเพิ่มจากฝ่ายชายดังเช่นหมู่บ้านคนไทยในหมู่บ้านรอบข้าง ในกรณีของการแต่งงานกันหมู่บ้าน เจ้าบ่าวและเจ้าสาวก็เคยพบเห็น หรืออาจจะวิ่งเล่นหยอกล้อกันมาตั้งแต่เป็นเด็ก ดังนั้นเมื่อทั้งคู่เกิดความพอใจในกันและกันพร้อมจะตกลงปลงใจอยู่ร่วมชีวิตกัน ฝ่ายชายก็จะจัดหาผู้ใหญ่ผู้เฒ่ามาเป็นเจ้าดำเนินการสู่ขอ การสู่ขอและการตกลงในเรื่องสินสอดจึงเป็นเรื่องไม่สำคัญนักในขั้นตอนของการสู่ขอ พร้อมหาฤกษ์ยามวันแต่งงาน เมื่อกำหนดงานแต่งงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะแจ้งไปยังเครือญาติของทั้งสองฝ่าย ต่างคนก็ต่างกุสัจจะมารับงาน รับหน้าที่ช่วยเหลือในงานแต่งงาน ทั้งทางเรื่องอาหาร ผักผลไม้ เครื่องดื่ม เหล้ายาสูบ งบประมาณประกอบงานตามฐานะ

ในช่วงก่อนวันสุกดิบ ฝ่ายเจ้าสาวซึ่งจะต้องรับผิดชอบในการรับเลี้ยงแขกทั้งฝ่ายตัวเอง และฝ่ายชาย จึงมีภาระงานเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะเรื่องการจัดเตรียมอาหารการกิน แรงงานจากเครือญาติทางฝ่ายหญิงจะถูกไหว้วานในภาระนี้เป็นอันดับแรก ถ้าเป็นการแต่งงานในครอบครัวชาวลาวครั้งบ้านเดียวกัน ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็จะมาช่วยงานโดยยังมีได้เอียบากไหว้วาน ฝ่ายชายก็จะเป็นฝ่ายจัดหาตัดฟันและวัสดุอุปกรณ์ในการทำอาหาร ในขณะที่ฝ่ายหญิงจะเตรียมทำอาหาร และจัดหาสุราและสารพัดให้เพียงพอกับแขกในงาน

งานประเพณีแต่งงานของชาวลาวครั้งบ้านแต่เดิมก็จะมี **การสู่ขวัญคู่บ่าวสาว** โดยจะมี **หม่อมขวัญ** มาทำพิธี การประกอบพิธีแต่เดิมนั้นจะประกอบเป็น 2 ช่วงด้วยกัน คือ ตอนเย็นของวันสุกดิบ เจ้าบ่าวและเจ้าสาวต่างจะทำพิธี **สู่ขวัญน้อย** ที่บ้านของตนเอง หรือประกอบพิธีรวมกันที่บ้านเจ้าสาว เช่นเดียวกับ **การสู่ขวัญหม่อม** ที่จะจัดขึ้นที่บ้านเจ้าสาวในวันรุ่งขึ้น ในพิธีหม่อมขวัญ สอนการวางตัวในการครองเรือนและการประพฤติตัวในสถานภาพใหม่คือลูกเขยและลูกสะใภ้ ดังตัวอย่างที่ว่า "...เจ้าเป็นเขยให้เจ้าทำจกวางอย่างได้กสาวอย่างสรรพสิ่งอันใด สละก่าให้เจ้าว่า ราช สละมาให้เจ้าว่าเซ่ สละควายให้เจ้าว่าฮือ เจ้าอย่างได้คือเตะเตี้ยชูลุยต่อหน้าเจ้าโรคร อย่าปากโรคสรรพสิ่งอันใด ใที่มีจาสตอนางแก่นแท้ เจ้าเป็นสะใภ้ให้เจ้าฮักแม่พ่ออย่าได้เว้าหนว ๗ ขวัญหัวเชิงขู้ เจ้าผู้ฮักนภราษณ์พึงธรรมเถิง เดือนดาอย่าได้ไปเที่ยวเล่นยามค่ำ..." (สัมภาษณ์นายสุด แก้วสระแสน)

ในวันแต่งงานขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวก็จะยกมาที่บ้านของเจ้าสาว ขบวนขันหมากจะประกอบไปด้วยบายศรีที่ทำจากใบตอง ชนิด 3 ชั้น 5 หรือ 7 ชั้นก็ได้ ภายในพานบายศรีจะประ

กอบด้วย มีกล้วยหวีงาม 2 หวี ข้าวต้มมัด ผือก มัน ขนมตาวัวตาควาย (บัวลอย) สุรา ใสม่า
 านรดกทองเหลืองแยกต่างหากจากพานเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องแต่งตัวของผู้เป็นเจ้าของขวัญ
 ผู้หญิงจะจัดพานบายศรีไว้เช่นเดียวกับฝ่ายชาย เพื่อเตรียมเข้าร่วมพิธี **คู่ขวัญใหญ่** เช่นเดียวกัน

ในช่วงการแห่ขบวนเจ้าบ่าวมานั้น ชาวบ้านรอกก็มักจะมีความรู้สึกครั้นเครงด้วยการจัด
 ขบวนเจ้าบ่าวเจ้าสาวปลอม ที่เรียกว่า **จินตะข้าว** โดยญาติฝ่ายเจ้าบ่าวมักจะจัดขบวนนี้แห่ไป
 หยอกเินฝ่ายเจ้าสาว เป็นเสมือนการข่มก่อนที่ขบวนพานขวัญจริงจะยกตามมาภายหลัง

เมื่อถึงฤกษ์ ญาติฝ่ายชายต่างรวมตัวกันยกขบวนพานขวัญที่บ้านของเจ้าสาว ในครั้ง
 นี้จะมีผ้าห่อพานขวัญอยุธยาชิ้นมักพั้น แทนไม้คานหาพานขวัญ ด้วยถือคติที่ว่าคู่บ่าวสาวจะรักใคร่
 กลมเกลียวกันเสมือนผ้าที่อยู่ไม่กรอดังกล่าว เพื่อ ๆ เจ้าบ่าวที่ยังรอดก็มาเป็นผู้ช่วยหาพานหรือ
 ถือของงาช้างเครื่องนุ่งห่ม สมบัติส่วนตัวของเจ้าบ่าว หน้าขบวนก็จะมีขบวนแตรง ประกอบด้วยแคน
 กลองฉิ่งฉาบบรรเลงเพลงนำหน้าขบวน ครั้นมาถึงบ้านเจ้าสาวจะมีผู้ล้างเท้าให้เจ้าบ่าว โดยมีใบ
 ตองปูบนหินลับมีดเป็นที่รองเท้าของเจ้าบ่าว เมื่อเจ้าบ่าวผ่านเข้าประตูเงิน ประตูทอง และเข้า
 ไปอยู่ในห้องกับเจ้าสาวเพียง 2 คน รอเข้าพิธีคู่ขวัญใหญ่ คนที่คอยต้อนรับเจ้าบ่าวเจ้าสาวตั้งแต่
 บันใดจนถึงห้องหอจะต้องเป็นรอด และห้ามคนหม้ายเข้ามาใกล้คู่บ่าวสาว เมื่อหมอบขวัญพาพิธีให้
 ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะผูกข้อมือและอวยพรต่อคู่บ่าวสาวระหว่างที่ผูกข้อมือนั้นมือของเจ้าบ่าวจะ
 อยู่เหนือมือเจ้าสาวและตัวเจ้าบ่าวก็จะนั่งอยู่ทางทิศเหนือของเจ้าสาว ญาติพี่น้องผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย
 มักจะรับขวัญเจ้าบ่าวเจ้าสาวด้วยเงินทองและของมีค่าต่าง ๆ ลาวครั้งถือเรื่องฤกษ์ยามยามคืน
 การส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้าสู่ห้องหอ และการบูที่นอนตามแบบอย่างประเพณีคนไทยในพื้นที่
 หลังจากวันแต่งงานผ่านพ้นไปแล้ว สะใภ้ในสมัยก่อนจะนาคำเครื่องนอน เครื่องนุ่งห่มที่ทาเองไปไหว
 แม่ของสามี ซึ่งก็จะได้รับของงาช้างส่วนตัวที่พ่อแม่ฝ่ายสามีจัดหาให้ (สัมภาษณ์นางคุณ แก้วสระแสน)

กฎข้อห้ามที่สำคัญของการแต่งงานคือ การห้ามญาติพี่น้องอยู่กินสมรสกันเอง ดังข้อห้าม
 INCEST TABOOS หรือ TABU ซึ่งหมายความถึงข้อห้ามและบทลงโทษการมีเพศสัมพันธ์ระหว่าง
 ญาติพี่น้องซึ่งกลุ่มคนในประเศไทยก็มีข้อห้ามดังกล่าวในการปฏิบัติในรูปของหลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียม
 นิยมประเพณีในทุกกลุ่มชาติพันธุ์คล้ายคลึงกัน ถูกตราเป็นกฎหมายของประเทศ โดยกำหนดไว้ว่าประ
 มวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ความว่า "...การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงมิได้เป็นญาติสืบสาย
 โลกิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมาหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือแต่บิดาหรือมารดา..." (ประสิทธิ์
 สวาสดิ์ญาติ, 2535: 33-38)

แบบแผนการแต่งงานในปัจจุบันของชาวลาวครึ่งบ้านโศกได้เปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น สื่อสารมวลชนชนิดต่าง ๆ ทำให้หนุ่มสาวบ้านโศกมีโอกาสพบปะกันมากขึ้น ต่างเรียนรู้เรื่องราวทางเกี่ยวกับการมีชีวิตคู่และเรื่องเพศ ก่อให้เกิดทัศนคติและสร้างความคิดอ่านใหม่ ๆ หนุ่มสาวเริ่มที่จะแต่งงานกับคนจากภายนอกหมู่บ้านและเลือกคู่ครองด้วยตนเอง โดยมีพ่อแม่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่คอยจัดงานแต่งงานหรืองานสมรสให้

โดยทั่วไปแล้ว หนุ่มสาวชาวบ้านโศกนั้นมักเลือกคู่ครองที่อยู่บ้านหรือชุมชนลาวครึ่งบกครึ่งเดียว แต่ในปัจจุบันหนุ่มสาวชาวบ้านโศกได้แต่งงานกับคนต่างถิ่นและนำคู่ครองของตนเข้ามาทำนาทำไร่ร่วมกับญาติพี่น้องของตน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ชวบ้านโศกมีอัตราการแต่งงานกับบุคคลภายนอกถึง 152 ครั้งเรือน จากครัวเรือนในบ้านโศกทั้งหมด 256 ครัวเรือน คิดเป็นราว 59 % ของครัวเรือนในบ้านโศก โดยส่วนมากแล้วฝ่ายหญิงเป็นผู้แต่งงานกับบุคคลภายนอกเกือบ 80 % ที่เหลือเป็นฝ่ายชายที่นำคู่สมรสหญิงมาจากภายนอก จากปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมชาวลาวครึ่งเปิดกว้างต่อโลกภายนอกอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คนที่แต่งงานกับหญิงชาวบ้านโศกนั้นส่วนมากก็จะเป็นคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มาทำงานในพื้นที่อุ้งทอง ส่วนน้อยก็จะเป็นชาวบ้านหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนสาวต่างบ้านที่แต่งงานกับหนุ่มบ้านโศกนั้น แทบทั้งหมดเป็นสาวจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มาทำงานในเขตอุ้งทองและมีภาษาพูดที่คล้ายคลึงกัน ในช่วงปีหนึ่งจะมีการแต่งงานในราว 10 - 15 คู่ต่อปี แต่ก็มีการหนีตามกันราว 20 คู่ต่อปี ซึ่งการหนีตามกันนั้นดูคล้ายจะเป็นเรื่องปกติมากขึ้น เนื่องจากการหนีตามกันไปในระยะหนึ่งแล้วกลับมาขอขมา บิดามารดาของฝ่ายหญิง ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการจัดงานขอขมาน้อยกว่าการจัดสมรสแต่งงานอย่างปกติ ซึ่งค่าสินสอดในปัจจุบันนั้นก็ตกอยู่ในราว 5,000 - 10,000 บาทในครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและ 20,000 - 40,000 บาทในครัวเรือนที่มีฐานะดีในหมู่บ้าน

ประเพณีพิธีการสู่ขวัญเจ้าบ่าวเจ้าสาวตามแบบของชาวลาวครึ่งในสมัยก่อนนั้นก็เลิกหายไปแล้ว นานกว่า 20 - 30 ปี เพราะคนรุ่นเก่าที่เป็นหมอลำได้ตายลงไม่มีผู้สืบทอดต่อขณะเดียวกันประเพณีการแต่งงานแบบสมัยนิยมที่ผู้คนในกรุง หรืออุ้งทองนั้น เป็นที่ทันสมัยและหาของใช้ในงานพิธีสะดวกในตลาดอุ้งทอง มีการใช้การ์ดเชิญแต่งงานเช่นเดียวกันกับในกรุงเทพฯ มีการจัดหาพรสพหลาย ๆ อย่างมาแสดง ถ้าคู่แต่งงานเป็นชาวบ้านโศกก็มักจะนำการแสดงเพลงพื้นบ้าน ถ้าเป็นรุ่นหนุ่มสาวมักจะจัดเป็นวงสตริงและเปิดดีซีร์ก็เทค ล้อมผ้าในยามค่ำคืน หรือจัดฉายหนังกลาง

แปลงในหมู่บ้านที่มีร้านหนังสือกลางแปลงอยู่ถึง 3 แห่ง มีการว่าจ้างร้านถ่ายรูปมาถ่ายเก็บเหตุการณ์ พิธีการในช่วงระหว่างงาน การถ่ายรูปแต่งงานที่แต่เดิมถือว่าเป็นอับมงคลเป็นกลางร้ายที่จะทำให้อายุสั้น นาไปทาเสน่ห์และเรื่องร้ายอื่น ๆ ทักษะคติเหล่านี้ก็ได้หายไปจากคู่แต่งงานชาวบ้านโรคตรงกันข้ามที่การถ่ายภาพนั้นดูจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนามากสำหรับคู่บ่าวสาวสมัย

ในช่วงของวันสุขดิบนั้นก็ยังมีการจัดงานเลี้ยงอยู่เช่นเคย หลาย ๆ งานจัดงานเลี้ยงแบบโต๊ะจีน ที่ชาวบ้านที่เป็นญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย หรือเฉพาะฝ่ายที่มีงานจัด (ส่วนมากเป็นฝ่ายหญิง) เป็นผู้ทาและเสิร์ฟกันเอง มีการช่วยงานทั้งในรูปแบบแรงงานและทรัพย์สินเป็นของขวัญ คราวเรือนที่มีการจัดงานแต่งงาน งานบวชและงานศพ นั้นก็มักจะมีสมุดจดบันทึกชื่อของผู้ที่เคยช่วยงาน และผู้ที่ตนเคยไปช่วยงานไว้ พร้อมรายรับรายจ่ายเงินและข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์เมื่อคราวที่จะต้องไปช่วยงานจะได้ตอบแทนช่วยเหลือในมูลค่าใกล้เคียงกัน รายชื่อที่จดในสมุดนั้นถ้าเป็นผู้นอนที่อยู่อีกต่างถิ่นจากบ้านโรคแล้วก็มักจะมีวงเล็บบอกที่อยู่ไว้ด้านหลัง เช่น ดต.ขจร กลิ่นกาจาย (ตลาด) เป็นต้น

การจัดเลี้ยงจะจัดในวันก่อนหน้าการแต่งงานมีน้อยอยู่ 2 อย่างคือการรวบรวมเงินทองของแขกที่เชิญไปเพื่อเป็นทุนในการจัดงานหรือให้โอกาสผู้อื่นที่ติดหนี้ค้างชำระความช่วยเหลือกันไว้ ได้มีโอกาสร่วมช่วยเหลือตอบแทน ซึ่งการเลี้ยงนั้นจะจัดขึ้นที่บ้านของเจ้าบ่าววันขณะเดียวกันก็จะย้ายมาจัดที่บ้านของเจ้าสาวหรือจัดพร้อม ๆ กัน ญาติพี่น้องก็จะแบ่งออกไปงานทั้งสองฝ่าย

การรับเอาประเพณีของพื้นถิ่นภาคกลางและการแต่งงานในรูปแบบเมืองนั้น เป็นที่นิยมทำกันในบ้านโรคปัจจุบัน ความนิยมในการนิมนต์พระสงฆ์มาเข้าร่วมในพิธีแต่งงานในช่วงเช้า พระสงฆ์จะมาทำหน้าที่ในการเทศนาสั่งสอนคู่บ่าวสาวและมีการประพรมน้ำพระพุทธมนต์เพื่อความบริสุทธิ์มงคลของการครองเรือน หลังจากพระเดินทางกลับ ชาวลาวครั้งบ้านโรคก็จะเริ่มงานสมรสกันตามแบบสมัยนิยมโดยการที่ฝ่ายเจ้าบ่าวจะเริ่มยกขันหมากมายังบ้านเจ้าสาว ถ้าอยู่ห่างกันมากก็จะเหมารถบิคอป หรือรถอีแต่นเป็นขบวนขันหมากเดินทางกลับบ้านเจ้าสาว ถ้าไม่ไกลนักก็จะเดินเท้าไป โดยขบวนขันหมากก็ยังมีต้นกล้วย ต้นอ้อย ขันใส่สินสอดทองหมั้น ข้าวตอก ดอกไม้ ใบเงินใบทอง แห่ไปบนรถที่เจ้าบ่าวอยู่ขับตามขบวนแถวมาตรฐานที่จะบรรเลงเพลงต่าง ๆ นำหน้าขบวนขันหมากมายังบ้านเจ้าสาว เมื่อมาถึงบ้านเจ้าสาวก็จะมีกรหยอกล้อโดยเพื่อนและญาติของทั้งสองฝ่าย ญาติหรือเพื่อนของทางฝ่ายหญิงก็จะคอยกั้นทางอยู่ระหว่างทางเข้า ประตูต่าง ๆ จนกว่าจะได้ของเงินเป็นค่าผ่านทาง การหยอกล้อระหว่างกันดำเนินไปอย่างเปิดเผย บางทีก็จะกลายเป็น

เรื่องลามกอยู่บ้างแต่ก็เป็นที่สนุกสนานทั้งสองฝ่าย

การแต่งงานในปัจจุบันมีการจัดเตรียมงานล่วงหน้า เนื่องจากคู่บ่าวสาวก็ต้องทำงานในสถานที่ต่าง ๆ ที่ต้องลาพัก กับเจ้าของกิจการ งานเลี้ยงจนถูกลดเหลือเพียงวันเดียววันกรณีที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวทำงานตามโรงงานหรือบริษัท ในขณะที่คู่บ่าวสาวที่ทำงานในไร่นาก็จะจัดงานเลี้ยงไม่ใหญ่โตนัก คู่แต่งงานยังแจกบัตรเชิญแก่ญาติพี่น้องหรือผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเป็นธุระในการเชิญผู้คนที่รู้จักและอาจรวมถึงคนที่มีชื่อเสียงมีหน้ามีตาในสังคมเข้าร่วมงาน และกำหนดการวันพิธีหลังนี้ว่าสังฆานวันงานเจ้าบ่าวจะแต่งกายทันสมัย บางรายยังรักษาลักษณะดั้งเดิมของการแต่งงานชาวลาวครั้งเออไว้กล่าวคือมีการพาดผ้าขาวม้าไว้บนไหล่ข้างขวาบนชุดสูท ส่วนเจ้าสาวก็จะไปตัดชุดไทยตามสมัยนิยม แต่งหน้า แต่งผมที่ตัวตลาดอุทอง ส่วนญาติทั้งสองฝ่ายที่เป็นวัยรุ่นนั้นต่างก็จัดหาเสื้อผ้าที่ตนเองคิดว่าทันสมัยที่สุดมาใส่ในวันงาน ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านก็มักจะตามรถไม่ทันเด็กวัยรุ่นบ้างก็ว่า "...เด็กสมัยนี้ยุ่งกางเกงไว้ทรงผมเหมือนกันหมดแยกไม่ออกว่าใครเป็นใคร ต้องดูที่หน้าทีมน..." ส่วนการผูกขวัญนั้นก็ยังมีการทำต่อกันมาอยู่โดยญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะมาจัดการผูกขวัญให้ พร้อมทั้งมอบของขวัญเป็นทรัพย์สินให้คู่สมรสไว้เป็นของขวัญทักทายในอนาคตร่วมกัน การหลังนี้ว่าสังฆของคนกรุงนั้น กลายมาเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในบ้านเรกปัจจุบันถึงแม้ว่าแต่ก่อนสาวชาวบ้านเรกจะยังไม่นิยมหรือไม่ถนัดกับพิธีนี้มากนัก

หลังจากการพิธีแต่งงานของชาวบ้านเรกสิ้นสุดลง ก็จะมีการจัดเลี้ยงรับประทานอาหารร่วมกัน โดยหลาย ๆ งานได้จัดเป็นโต๊ะจีน มีเวทีดนตรี และการกล่าวให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวแสดงสุนทรพจน์ หรือหอมกันต่อหน้าผู้คน รวมทั้งงานแจกของขวัญของเจ้าบ่าวสาวแก่แขกที่เข้ามาร่วมพิธี

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการแต่งงาน ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายก็จะพาเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้าสู่ห้องหอที่เตรียมไว้ ธรรมเนียมการปูผ้าปูที่นอนยังคงถือปฏิบัติอยู่ ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะให้พรและสั่งสอนเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนการส่งตัวเข้าหอ

การย้ายบ้านมาอยู่อาศัยทางฝ่ายใดนั้น มักจะดูเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญมากกว่าวันสมัยก่อนที่ฝ่ายชายมักจะไปอยู่อาศัยกับฝ่ายหญิง ในปัจจุบันคู่แต่งงานของบ้านเรกมักจะนำผู้หญิงเข้ามาอยู่อาศัยร่วมด้วย ในขณะที่กว่า 40 % ของคู่ที่เจ้าบ่าวเป็นคนนอกชุมชน ก็มักจะนำสามีเข้ามาอยู่อาศัย คงเป็นสาเหตุที่ว่า ชาวบ้านเรกนั้นมีพื้นที่เพาะปลูกบ้านได้โดยรอบและอยู่เป็นกลุ่มบ้านปัญหาเรื่องการหาที่ดินปลูกบ้านนั้นจึงไม่เป็นปัญหาในบ้านเรกมากนัก

จะเห็นได้ว่า สถาบันครอบครัวและเครือญาติมีความสำคัญต่อบทบาทในการต้อนรับ การเปลี่ยนสถานภาพของคู่บ่าวสาว มีการช่วยเหลือเกื้อกูลจากเครือญาติทั้งสองฝ่ายที่นับว่าทวีคูณ มากขึ้น เพราะการแต่งงานมิได้เริ่มจากคนเพียงสองคนเท่านั้น

การสืบทอดมรดก

การสืบทอดมรดกนั้นในลาวครั้งบ้านโศกถือเป็นเรื่องธรรมดา ไม่แย่งชิงหรือก่อปัญหา ระหว่างกันเช่นในสังคมเมืองที่เจริญแล้วไม่ การสืบทอดมรดกนั้นจะกระทำในครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ บุตรชาย บุตรสาว และบุตรบุญธรรม ซึ่งอาจรวมถึงภรรยาที่น้อยด้วย มรดกที่สำคัญของครัวเรือนก็คือ ที่ดิน ที่อาจจะยังเป็นที่นา ที่สวน บ่อ หรือที่รกร้างไม่ได้ทำประโยชน์ บ้านเรือน สัตว์ เลี้ยง เงินทอง และทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ การสืบทอดมรดกนั้นมักจะกระทำกันตั้งแต่ที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่มากกว่า ผู้เป็นพ่อและแม่เมื่อเห็นบุตรชายและบุตรสาวของตนเติบโต หลาย ๆ คนแต่งงานไปแล้ว บางคนก็ยังอยู่ร่วมในครัวเรือนคอยปรนนิบัติตนมิได้ขาด การแบ่งสรรทรัพย์สินก็จะกระทำ อย่างเท่าเทียมกัน ถ้ามีพื้นที่ดินก็จะแบ่งให้ลูก ๆ ก่อนโดยเท่า ๆ กัน บางส่วนก็ยังเป็นของตน โดยมิได้แบ่งให้ไปทั้งหมด เช่นกันหลาย ๆ ครัวเรือนการมอบมรดกอันเป็นที่ดินแก่ลูกนั้นยังมิได้ แบ่งสรรกันอย่างชัดเจน นอกจากการอนุญาตให้บุตรหรือลูกเขยลูกสะใภ้เข้ามาหากินบนที่ดินนั้น ก่อน จนเมื่อเห็นว่าปัญหาระหว่างลูก ๆ นั้นหมดไปแล้ว ก็จะจัดแบ่งอย่างทีลูก ๆ ทุกคนพอใจ

ในการมอบทรัพย์สินหรือมรดกในประการหนึ่งนั้น สังคมของชาวนามักจะมองถึงเรื่องของ แรงงานและที่ดินทำกินเป็นสำคัญ ระบบการแต่งงานที่นำเอาเขยเข้าบ้านเป็นการเพิ่มแรงงานให้ กับครอบครัวของฝ่ายหญิง ส่วนในทางอ้อมนั้นเท่ากับว่าเป็นการดึงแรงงานจากเครือญาติของผู้ แต่งงานแต่ละฝ่ายมาช่วยกันในการผลิตหรือขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนลูกสาวที่แต่งงานแล้วยังอาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น พ่อแม่จะไม่ไต่ถามที่ดินให้โดยเด็ดขาด ทั้งนี้ถ้าที่ดินยังเป็นของกลางอยู่ แรง งานที่ใช้ในการผลิตนั้นเพิ่มขึ้นจากการเข้ามาของลูกเขยและเครือญาติทางฝ่ายลูกเขย ซึ่งทั้งคู้อยู่ อยู่ในช่วงแรกของการร่วมชีวิต การอยู่ร่วมกับบิดามารดานั้นเป็นหลักประกันในเรื่องความมั่นคงได้ เป็นอย่างดี

ตามปกติแล้ว ลาวครั้งบ้านโศกมักจะมอบมรดกประเภทบ้านที่พ่อแม่อยู่อาศัยนั้นให้กับ ลูกคนสุดท้ายที่อาศัยอยู่บ้าน ซึ่งก็จะเป็นลูกสาวเสียเป็นส่วนใหญ่ ลูกสาวในบ้านโศกที่แต่งงาน

และนำลูกเขยเข้ามาอยู่ร่วมกับพ่อแม่ในระยะหนึ่ง ถ้าตนยังอยู่ดูแลพ่อแม่ของตนยามแก่เฒ่าก็ไม่ได้ แยกครัวเรือนออกไปจนบิดามารดาเสียชีวิต หรือถ้ายังไม่แต่งงานแต่อาศัยคนดูแลบิดามารดาในครัวเรือนจนบิดามารดาเสียชีวิต ก็มักจะได้รับความเห็นชอบจากพี่น้องที่จะแบ่งมรดกที่เป็นบ้านพ่อแม่และทรัพย์สินส่วนของพ่อแม่นี้ให้เป็นพิเศษเพราะเท่ากับว่าน้องหรือพี่สาวของตนได้ประกอบความกตัญญูต่อพ่อแม่แทนพวกตนมาโดยตลอด

การแบ่งสรรมรดกนั้น อาจจะมีอยู่ในกรณีที่เป็นบิดาหรือมารดา หรือบิดาและมารดาเสียชีวิตกระทันหัน เมื่อเสร็จสิ้นงานศพแล้ว ผู้เป็นบิดาหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะกลายเป็นผู้รับมรดกทั้งหมดในอันดับแรก แล้วค่อยแบ่งให้กับบุตรหลานอนาคต ส่วนในกรณีที่เกิดการตายพร้อมกันหรือตายในขณะที่ยังไม่ได้แบ่งมรดกไว้ บุตรชายหญิงทุกคนเมื่อเสร็จสิ้นงานศพก็จะมาตกลงแบ่งสรรกันอย่างเท่าเทียมกัน ดูเหมือนว่าการสืบทอดมรดกนี้ ผู้คนในรุ่นบิดามารดา ไม่ได้มีทัศนคติที่จะมองว่าบุตรชายคนโต หรือลูกที่ตนรักมากจะต้องได้ส่วนแบ่งมากกว่า เพราะเป็นผู้สืบสกุลของตนเช่นในสังคมเมืองและหมู่บ้านรอบข้าง แต่ในบ้านโคกนั้น การแบ่งสรรและการสืบทอดมรดกจะกระทำกันอย่างอ้อมอ้อม แบ่งสรรอย่างเป็นธรรมเหมาะสม บนฐานความสัมพันธ์ของครอบครัว เครือญาติรวมทั้งความกตัญญูเป็นตัวกำหนดมากกว่า

ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจของระบบครอบครัวและ เครือญาติ

ชาวลาวครึ่งบ้านโคกประกอบอาชีพการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำนา ทำสวนผักและทำพืชไร่ แม้ว่ากระแสเศรษฐกิจการค้าจากภายนอกชุมชนจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ซึ่งดึงแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไป แต่กระนั้นการทำงานส่วนใหญ่ในการทำนา ทำสวน ทำไร่ของบ้านโคก ก็สำเร็จลงด้วยแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน ครอบครัวและเครือญาติเป็นสำคัญ จะว่าจ้างผู้อื่นที่อยู่นอกวงศ์วานหรือบุคคลภายนอกหมู่บ้าน ก็แล้วแต่กรณี เช่น ความรีบเร่งงานการเพาะปลูก เก็บเกี่ยวข้าว ขนาดของการผลิตหรือการขาดแรงงานในงานต่าง ๆ

สถาบันครอบครัวและ เครือญาติมีบทบาทสำคัญระบบเศรษฐกิจการผลิต ซึ่งก็จากหมาย ถึง เรื่องของการแบ่งงานและการแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งจะกล่าวถึงรูปแบบของการแบ่งงานและการแลกเปลี่ยนแรงงานในอดีตดังนี้

1. การแบ่งงานในครอบครัว

สังคมเกษตรกรรมหรือสังคมชาวนาที่บ้านโคก ยังคงอาศัยสภาพแวดล้อมและธรรมชาติในกระบวนการผลิตเช่นเดียวกับหมู่บ้านชาวนาในภาคกลางทั่ว ๆ ไป งานที่ใช้แรงงานมาก ๆ ก็จะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนงานที่ต้องอดสากะ ใจจดใจจ่อ งานปราณีตาในครัวเรือน ก็จะเป็นงานของผู้หญิง เป็นส่วนใหญ่

สมัยก่อนที่ยังไม่มีเครื่องมือที่ทันสมัยนัก ผู้ชายเป็นผู้ทำเครื่องมือต่าง ๆ นอกจากนี้ในฤดูแล้งผู้ชายก็จะหาพินสะสม เผาถ่าน ทำการสร้างหรือซ่อมแซมอาคารต่าง ๆ จึงจะเห็นวัสดุทั้งที่เป็นไม้ประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไม้สัก ไม้รวก ไม้ป่า ไม้ตง หรือไม้ขนานชนิดเช่นไม้แดง ไม้เต็ง ไม้รัง วางเรียงรายอยู่ในบริเวณบ้านรอการประดิษฐ์แปรรูปจากฝีมือผู้ชายเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ อาคารหรือสิ่งอื่น ๆ เช่น ของเล่นเด็ก ของถวายพระ เป็นต้น

เมื่อถึงฤดูฝน ดินเริ่มรับน้ำและอ่อนตัวลง ผู้ชายจะเตรียมดิน ไถตะ ไถคราดเพื่อการเพาะปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไป หลังจากนั้นก็จะออกหาปลา สล่าสัตว์ ตามห้วยหนองคลองบึง นอกจากนี้ผู้ชายยังต้องรับหน้าที่ในการดูแลควมวัว - ควายที่เลี้ยงไว้

ส่วนผู้หญิงนั้น นอกจากจะรับภาระในครัวเรือนเช่นการหุงหาอาหาร ตูแลลูก ๆ และพ่อแม่ที่แก่ชรา อีกทั้งสมาชิกคนอื่น ๆ อีกในครอบครัว ก็ยังเป็นผู้จัดการค่าใช้จ่าย ตูแลอาหารให้กับทั้งคนและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหมา แมว เป็ด ไก่ นอกจากนี้ยังต้องนำปลาที่ผู้ชายหามาได้จัดเกล้าเกลือ หมัก ตากแห้งถนอมอาหารในรูปแบบต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก ผู้หญิงก็จะทำหน้าที่ในนาไร่เลี้ยงช้างผู้ชายที่ไถคราดอยู่ โดยจะทำหน้าที่ปักดำต้นกล้า ดายหญ้า ตกแต่งคันนา หัวนา เพื่อป้องกันการไหลรั่วของน้ำ รวมทั้งเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว ก็จะทำหน้าที่เก็บเกี่ยว มัดฟ่อนข้าว หาบข้าวไปลานนวด ขนข้าวเปลือกเข้ายุ้งฉาง และทำหน้าที่ในการทอผ้าต่าง ๆ รับขวัญแม่โพสพ และเมื่อแรงงานของผู้ชายขาดไป จากการเดินทางไปที่อื่น ผู้หญิงก็ยังสามารถทำงานแทนได้อย่างสมบูรณ์

คนเฒ่า คนแก่ที่อายุมากมักจะไม่มืบทบพาทนเรื่องการทำมาหากิน นอกจากจะเป็นเพื่อนของลูก ๆ หลาน ๆ ออกไปนาไร่ไร่ คอยแนะนำสั่งสอนการทำมาหากินต่าง ๆ ให้กับลูกหลานได้มีโอกาสที่จะลองผิดลองถูกกับการทำงานจริง และบางทีคนเฒ่าคนแก่ก็อาจจะทำงานจักสานง่าย ๆ ทำตะแคง ตระกร้า กระบาย กระดัง หรือไม้ก็จัดดอกไม้ให้ลูกหลานได้นำไปมัดฟ่อน

ข้าว หรือบางทีก็เป็นผู้ถนอมอาหาร ทำน้ำปลา ผักดองในบางครั้ง

เมื่อพ่อแม่ของเด็กออกไปทำงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็ยังทำหน้าที่อบรม สั่งสอน ดูแลเด็ก ๆ ทั้งที่ยังแบเบาะ และเด็กในวัยต่าง ๆ บางทีก็จะหุงหาอาหารรอการกลับจากทำงานมาของพ่อแม่ เด็ก และผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะคอยดักเตือนขั้นตอนในการประกอบพิธี ประเพณีให้ถูกต้อง

ส่วนเด็ก ๆ นั้น ในช่วงปิดภาคเรียน หรือวันหยุด ก็จะมาช่วยพ่อแม่ในนาไร่ คอย ตัดสอยห้อยตามส่ง เครื่องมือ เครื่องไม้ ดูแลน้อง คอยวิ่งซื้อของใช้ให้ผู้ใหญ่ เด็ก ๆ จะร่วมใน หลาย ๆ กิจกรรมเช่น การทำความสะอาดพืช รดน้ำ ถอนหญ้า ตัดผัก เก็บผักมาทำอาหาร ขาย ผัก ทำอาหารให้กับสัตว์ รวมทั้งการนำวัวไปเลี้ยงตามทุ่งต่าง ๆ

เมื่อถึงช่วงเวลาหน้าแล้ง ความแห้งแล้งที่บ้านรอกนั้นเป็นที่เล่าขานกันว่าแห้งแล้งขนาด ที่ในตัวบ้านรอกเองไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ ฝนละอองปลิวไปทั่วหมู่บ้าน น้ำดื่มนี้กินที่จะใช้ขึ้นต้อง ไปด้วยจากบึงที่วัดหนองตาสามหรือตามคูเมืองอุทองโบราณ ที่อยู่ห่างออกไปราว 1 - 2 กิโลเมตร โดยต้องเดินแต่ตี 4 ตี 5 เพื่อเร่งรีบเดินทางไปหาน้ำก่อนที่แดดจะร้อนมาก ซึ่งหน้าที่นี้ก็เป็นของ สมาชิกทุก ๆ คนในครอบครัว เว้นแต่ผู้ชายที่อาจจะยังนอนพักเอาแรงอยู่

2. การแลกเปลี่ยนแรงงาน

แต่เดิมในบ้านรอกมีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันระหว่างครอบครัว เครือญาติพี่น้อง ผู้คนในชุมชนรวมทั้งเพื่อนฝูงที่รู้จักกัน ในชุมชนเล็ก ๆ อย่างบ้านรอกและบ้านหนองตาสามนั้น ผู้คน แทบทั้งหมดมีความคุ้นเคยกันเพราะต่างก็มีความสัมพันธ์กันอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือญาติพี่น้องร่วมหมู่บ้าน จึงเป็นธรรมดาที่จะมีการช่วยเหลือ เจือจุนกันในโรคาสต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการผลิตและประเพณีพิธีกรรม

การงานต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจการผลิตนั้น การเพาะปลูกข้าวจำเป็นจะต้องใช้แรงงานหนุ่มมากในการช่วยเหลือในขั้นตอนต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนแรงงานในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งก็ถือว่าเป็นธรรมเนียมของชาวลาวครั้งที่ถือปฏิบัติกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ในฤดูกาลปักดำและ เก็บเกี่ยวเป็น ช่วงที่ต้องขอแรงงานจากเครือญาติมากที่สุด เมื่อเขามาช่วยแล้วตนก็จะไปช่วยงานในไร่นาของเขา เป็นการตอบแทน ในลานนวดข้าวในบ้านที่ขอแรงนั้นก็จะมีผู้คนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งจากบ้านรอก บ้านท่าม้าและบ้านหนองตาสาม ต่างแบ่งงานกันทำบ้างก็หามฟ่อนข้าว บ้างก็ทำเกี่ยวข้าว บ้างก็ใส่ ควายด่อนให้เหยียบข้าวไปบนกองฟ่อนข้าว หลาย ๆ คนขมกเขม่นในการส่งฟาง ผัดข้าวและร่อนข้าว รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ เจ้าบ้านที่เป็นเจ้าภาพขอแรงงาน ก็จะจัดเตรียมข้าวปลา อาหาร มาเลี้ยง

อย่างมิได้ขาด ทั้งในเวลากลางวันและยามเย็น บางทีก็จะมีการแถมด้วยสุราน้ำชาวก้นยามค่ำคืน

นอกจากการแลกเปลี่ยนแรงงานในการผลิตแล้ว แต่เดิมการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็มักจะมีการขอแรงเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือกัน เจ้าบ้านที่เป็นเจ้าภาพก็จะจัดเตรียมข้าวปลาอาหารมาเลี้ยง ทั้งในเวลากลางวันและตอนเย็น บางทีก็มีการแถมด้วยสุราน้ำชาวก้นยามคืนเหมือนกับการขอแรงงานในกระบวนการผลิต ทั้งยังมีการขอแรงงานในการจัดสาธารณูปโภค เช่น การขุดลอกสระน้ำ ซ่อมแซมสะพานข้ามทุ่งหนองเสือ สร้างศาลาการเปรียญที่วัดหนองตาสาม งานประเพณีทางพุทธศาสนา ในบางคนที่มีความรู้ความสามารถเช่นในเรื่องของการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยสมุนไพรหรือไสยศาสตร์ มีความรู้ในเรื่องโหราศาสตร์และตำราการสร้างบ้านเรือน บุคคลที่มีความรู้ก็มักจะถูกขอแรงให้มาช่วยเหลือในโรคภัยต่าง ๆ เช่น สู่วัดผู้ป่วย ทาขี้ผึ้งข้าว เป็นเถ้าแก่สู่ขอลูกสาวหรือคอยชี้แนะในเรื่องการปลูกเรือน ยิ่งฉาง การแลกเปลี่ยนที่บุคคลเหล่านี้ได้รับก็คือการช่วยเหลือแรงงานในการกระบวนการผลิตและอื่น ๆ อย่างเต็มใจ

ในสมัยก่อนนั้น การแลกเปลี่ยนแรงงานกระตือรือร้นของความเต็มใจและจริงจังต่อกัน ชาวบ้านจะช่วยเหลือกันดูแลปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากธรรมชาติ โรคระบาด หรือการคุกคามจากโจรและคนต่างถิ่นที่ประสงค์ร้ายและเบียดเบียนต่อความสงบสุขกับคนในหมู่บ้าน และเมื่อเพื่อนบ้านเกิดเคราะห์กรรมต่างก็จะเข้าช่วยเหลือ เช่นการออกติดตามวัวควายที่ถูกขโมยไป เมื่อตามไม่สำเร็จก็มักจะจุนเจือกันด้วยการให้ยืมวัว ควายใช้ก่อน ในเรื่องของการยืมนี้ก็นับรวมไปถึงเรื่องการกู้ยืมเงิน ถ้าเป็นการยืมในหมู่บ้านแล้วก็มีแม่ครัวคนในสัญญาและดอกเบี้ยต่อกัน เนื่องจากเห็นและรู้วิถีการดำเนินชีวิตของผู้ยืมอยู่อย่างชัดเจน บางทีก็เอาลูกหนี้มาช่วยแรงงานต่าง ๆ หักลบหนี้ไป บ้างก็ยกที่ดินให้กับญาติหรือคนชอบพอกันในขณะที่กำลังตั้งตัว การช่วยเหลือกันระหว่างเจ็บป่วยและการช่วยเหลือในงานประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเช่นการบวช การตายก็นับได้ว่า เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานอย่างใหม่เป็นทางการในระบบครอบครัวและเครือญาติได้เป็นอย่างดี

วัดในพุทธศาสนากับความสัมพันธ์ในชุมชนลาวครึ่ง

ระบบความเชื่อของชาวลาวครึ่งบ้านแดนนั้น มีระบบความเชื่อใน 2 ลักษณะ คือ ความ

เชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาและ ความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ (ANIMISM) ชาวบ้านในบ้านโคกทุกคนนับถือศาสนาพุทธ อดยมีวัดหนองตาสามเป็นวัดที่สำคัญของชุมชน และวัดใหม่ อุทองที่เป็นวัดที่สร้างในสมัยหลัง ก็เป็นวัดที่ชาวบ้านโคกฯ เป็นที่ร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในช่วงเวลาต่าง ๆ พุทธศาสนาแบบท้องถิ่นที่ชาวลาวครึ่งบ้านโคกมีความศรัทธามีลักษณะผสมผสานกับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ และ เรื่องของผี(อำนาจเหนือธรรมชาติ)

วัดหนองตาสามเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบศาสนกิจหรือพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งของพระและชาวบ้าน วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญ บทบาทของวัดนอกจากจะเป็นเรื่อง การให้การศึกษ และงานพิธีทำบุญต่าง ๆ ต่อชุมชนแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ที่พบปะสังสรรค์ พูดจา นินทาว่ากล่าว แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันของชาวบ้านและผู้คนระหว่างชุมชน รวมทั้งเป็นที่ปฏิบัติ บุญกริยาต่าง ๆ

นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เช่นงานประจำปี งานมหรสพ รื่นเริง และเป็นที่เก็บข้าวของเครื่องมือ เครื่องใช้เป็นจำนวนมากเมื่อชาวบ้านมีกิจกรรมที่จะต้องงใช้ เครื่องถ้วยชามแก้วและเครื่องครัว วัดหนองตาสามก็เปิดโอกาสให้ผู้คนได้หยิบยืมมาใช้เมื่อมีงาน ใด ๆ เช่นงานแต่งงาน งานบวช หรืองานเลี้ยงผีเจ้านาย เป็นต้น

บทบาทของชุมชนต่อความเชื่อในทางพุทธศาสนา ก็คงไม่พ้นเรื่องความต้องการในผล บุญจากความเชื่อในเรื่องของ บาป บุญ คุณ โทษ หรือ"บุญทำกรรมแต่ง" ชาวบ้านโคกหวังที่จะได้รับบุญกุศลจากการทำบุญ การทำทาน การถือศีลที่วัด หรือการลงแรงช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดอย่างเต็มใจ นอกจากการบริจาค ทำบุญ จนวัดหนองตาสามมีศาสนาสถาน อาคารเพิ่มขึ้น การทำบุญด้วยงานซ่อมแซมบำรุงวัด ก็เป็นหน้าที่ของชุมชนต่อวัดเช่นกัน

นอกจากนี้ในวันธรรมดา พระสงฆ์จากวัดหนองตาสามจะออกบิณฑบาตรในตอนเช้าตั้งแต่ เวลา 5.30-6.00 นาฬิกา แยกย้ายกันออกบิณฑบาตรไปตามเส้นทางต่าง ๆ กลุ่มละ 2 - 4 รูป พระสงฆ์จากวัดหนองตาสามจะออกบิณฑบาตรในตลาดอุทอง บ้านหนองตาสาม บ้านท่าม้า บ้านหนอง เสือ บ้านอุทอง และบ้านโคก

ในวันพระ ชาวบ้านโคกจะเตรียมอาหารนาชนิด ทั้งที่เป็นอาหารที่จัดทำเองในบ้าน และอาหารที่ทำซื้อสำเร็จรูปจากตลาดอุทองในยามเช้า ผู้คนต่างทยอยเดินทางไปวัดแบบต่าง ๆ บ้างก็จะเดินไป บ้างใช้รถเครื่อง (จักรยานยนต์) บ้างใช้รถจักรยาน ไปซื้ออาหารในภาชนะปิดเป็น ชั้น ๆ ซึ่งส่วนมากแล้วผู้ที่ไปทำบุญที่วัดในวันพระมักจะเป็นผู้หญิงและคนแก่เสียเป็นส่วนใหญ่เมื่อถึง

ศาลาการเปรียญต่างก็จะนำอาหารไปรวมจัดสำหรับอาหารเตรียมเพื่อที่จะถวายวัด ข้าราชการที่ไปทำบุญที่วัดบ่อย ๆ เป็นที่คุ้นเคยกับพื้นที่และเหล่าภิกษุสงฆ์ก็มักจะรับหน้าที่การจัดสำหรับอาหารเตรียมถวายนี้ เมื่อถึงเวลา สำหรับอาหารก็จะถูกทยอยလာเสียงออกมาถวายพระที่นั่งเรียงรายอยู่ เมื่อถวายภัตตาหารแต่พระสงฆ์เป็นที่เรียบร้อย ต่างก็รอรับฟังเทศนาจากการสวดของภิกษุสงฆ์ และต่างก็จะแยกย้ายกันกลับในช่วงสาย

ในวันสำคัญทางศาสนาเช่นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา ฯลฯ และวัดประเพณีต่าง ๆ ศาลาการเปรียญ ของวัดหนองตาสามจะเต็มไปด้วยผู้คนที่ชาย หญิง ทุกวัยที่ต่างก็มาร่วมทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารและฟังเทศนาธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในวันพระ ชาวบ้านโศกจะให้ความสำคัญในการร่วมพิธีทางศาสนามาก ในศาลาการเปรียญของวัดหนองตาสามนั้นจะหลากหลายไปด้วยอาหารคาวหวานที่ถูกจัดสำหรับเตรียมถวายพระ และเมื่อพระฉันท์เสร็จแล้วก็จะมีการเทศนาสั่งสอนในช่วงนี้ในศาลาก็จะเงียบสงบ ชาวบ้านต่างนั่งพนมมือรับฟังเสียงสวดคำให้พรจากภิกษุสงฆ์อย่างสงบเงียบ อเมื่อจบการเทศน์แล้วชาวบ้านต่างก็จะรวบรวมอาหารที่เหลือนั้นมาล้อมวงร่วมรับประทานกัน เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งว่า เด็กวัยรุ่นในบ้านโศกจะให้ความสำคัญในการประกอบศาสนกิจอย่างดี และเข้าร่วมมากกว่า 50 % ซึ่งแตกต่างจากเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านไทยข้างเคียงที่ไม่ค่อยจะพบเด็กวัยรุ่นในการปฏิบัติพิธีทางศาสนา เช่นเดียวกับชาวลาวครั้งที่วัดหนองตาสามนี้ ในช่วงทานอาหารกัน ชาวบ้านโศกและบ้านอื่น ๆ ที่ร่วมนั่งรับประทานอาหารอยู่ต่างก็จะมีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ความสัมพันธ์ของชาวลาวครั้งบ้านโศกและชาวลาวครั้งบ้านหนองตาสาม บ้านท่าม่านนอกจากจะอยู่บนฐานของความเป็นเครือญาติกันแล้ว ในการทำบุญวันพระวัดกลายเป็นสถานที่ในการการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้คนของลาวครั้งหมู่บ้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและความเป็นพวกพ้อง สามัคคีได้เป็นอย่างดี

บทบาทของวัดที่มีต่อชาวลาวครั้งบ้านโศกนั้นดังที่กล่าวมาแล้วว่า นอกจากงานในวันสำคัญทางศาสนาเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา วันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ก็ยังมีงานบุญที่เป็นเทศกาลประเพณีพื้นบ้านเช่นวันสารทลาว วันตรุษสงกรานต์ ทำบุญกลางบ้าน ทำบุญลานลาน(หลังเก็บเกี่ยว)ลอยกระทง งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า และพิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตที่สำคัญคือ งานบวช(อุปสมบท) และงานศพ อีกด้วย

จึงอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์กันคือ 1)วัดเป็นแหล่งรวมผลบุญ การทำบุญทำทานและช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของวัดนับว่าเป็นที่มาของผลบุญที่บุคคลพึงจะสะสม

สมได้ทั้งนี้ที่สุดแต่ความพร้อมและจิตศรัทธาของแต่ละบุคคล ในความคิดของชาวบ้านโศกแล้ว การสละทรัพย์และแรงงานเพื่อการก่อสร้างโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอฉัน โรงครัว หอระฆัง เมรุเผาศพและการอุทิศถวายสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้กับวัด ตลอดจนการบำเพ็ญเพียรในศีล สมาธิ บัญญา ฯลฯ เหล่านี้เป็นมรรควิธีที่ช่วยให้ได้มาซึ่งความดีงามตามที่ได้สะสมไว้ 2) วัดเป็น เสมือนสถานพยาบาลชั้นต้นในชุมชนลาวครั้งแต่เดิมนั้น นอกจากหมอขัวญตามบ้านแล้ว พระผู้มีความรู้ในการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรและไสยศาสตร์ก็มีบทบาทสำคัญในฐานะหมอกกลางบ้าน นับแต่อดีตมาพระที่จำพรรษาอยู่ที่วัดหนองตาสามมีความสามารถในด้านต่าง ๆ บางรูปมีความชำนาญพิเศษในเรื่องของกระดูก โรคลม โรคผิวหนังบางประเภท ลมพิษ ขณะที่บางองค์มีความสามารถในด้านเวทย์มนต์คาถา ต่อชะตาอายุ ตูถุขัยยามและสะเดาะเคราะห์ต่าง ๆ 3) วัดเป็นสถานศึกษา ทางราชการได้ใช้วัดหนองตาสามเป็นสถานที่ศึกษาตั้งแต่ปี 2481 แต่ก่อนหน้านั้นก็มีการเรียนรู้ศึกษาจากบันทึกที่เขียนเป็นภาษาไทยน้อย อักษรธรรมและขอม ตลอดจนความรู้ในลักษณะการบอกเล่าต่อกันมา เช่นคาถาอาคมและนิทานตำนานต่าง ๆ 4) วัดเป็นศูนย์รวมความบันเทิงทั้งหลายในช่วงเทศกาลงานบุญ มหรสพรูปแบบต่าง ๆ อาทิหมอลำ ลีเกลาว อีกทั้งการเล่นฟ้อนรำในคราวออกพรรษา การจุดประทัดหรืองานแห่ธงก่อพระเจดีย์ทรายตอนสงกรานต์ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นนันทนาการที่ทำให้ความบันเทิงแก่ผู้คนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง 5) วัดเป็นเสมือนโรงครัวของชุมชน ในคราวที่ต้องใช้เครื่องครัว เครื่องปลูก วัสดุหุงบูชา และอื่น ๆ เพื่อใช้ในการจัดเตรียมงานพิธีกรรมอันเนื่องมาจากวงจรกิจต์ทั้งหลายหรือเมื่อต้องจัดทำอาหารเลี้ยงคนมาก ๆ ก็จะสามารถหยิบยืมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของวัด 6) วัดเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมอันเนื่องมาจากวงจรกิจต์ 2 โอกาสใหญ่ ๆ คืองานอุปสมบทและงานฌาปนกิจ

กลุ่มสังคมในหมู่บ้าน

การดำรงอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของชาวลาวครั้งบ้านโศก นอกจากแรงยึดเหนี่ยวภายในชุมชนอันมีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ความสนิทไกร่วมในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งของตนแล้ว การดำเนินกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและสังคมในชุมชน แม้ว่ารูปแบบของกิจกรรมนั้นจะไม่แน่นอนตายตัวนัก แต่ก็มักจะเกิดกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์การในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการจัด

ระเบียบความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีการจัดสถานภาพและบทบาทสำหรับบุคคลต่าง ๆ ตามโครงสร้างของกลุ่มกิจกรรมนั้น ๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. กลุ่มสังคมในหมู่บ้าน

1.1 กลุ่มผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน

รูปแบบการปกครองตนเองของชุมชนนั้น มีมาตั้งแต่สมัยโบราณครั้งที่ยังไม่มีปรากฏชัดเจนในหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านเรือนนั้นจัดได้ว่าเป็นชุมชนหนึ่งของบ้านหนองตาสามที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งเช่นเดียวกัน การปกครองแต่เดิมนั้นอาศัยความสัมพันธ์พื้นฐานในชุมชนคือระบบเครือญาติ รวมทั้งบรรทัดฐานทางสังคมที่เกิดจากจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติเป็นกฎระเบียบร่วมกันในสังคม บนฐานของผู้คนที่เป็นพุทธมามกะในสังคมท้องถิ่น กฎเกณฑ์ที่ไม่ตายตัวเหล่านี้จะมีผู้นำสูงสุด และกลุ่มผู้อาวุโสที่ผ่านการดำรงชีวิตในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมมาเป็นเวลายาวนาน ความรู้และความสามารถที่เหล่าผู้อาวุโสผ่านพบและเรียนรู้มาตลอดทั้งชีวิต ได้กลายมาเป็นบทกวีที่สำคัญของชุมชน ผู้นำสูงสุดของชุมชนนั้นจะมีเพียงผู้เดียว แต่จะมีคณะผู้เฒ่าที่เป็นที่เคารพนับถือและเป็นญาติผู้ใหญ่ของกลุ่มคนในหมู่บ้าน คอยตัดสิน ดูแลหรือลงโทษผู้กระทำผิดจารีตประเพณี หรือความผิดรุนแรงต่าง ๆ ตัวอย่างของผู้นำสูงสุดนั้นอาจจะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเรียกว่า ผู้กองแดง ดังกล่าวในบทที่ 2 มาแล้วนั้น ก็เป็นบุคคลที่มีสิทธิขาดในการตัดสินความผิดสูงสุดในกรณีที่เหล่าผู้เฒ่าผู้อาวุโสนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือตัดสินปัญหาความขัดแย้งได้ ทั้งยังเป็นผู้อุปถัมภ์มิให้กลุ่มชนอื่น ๆ เข้ามารังแกหรือปล้นสะดมที่ชาวลาวยุคใหม่ที่มาหากินอยู่ร่วมกันผู้นำสูงสุดจะมีเหล่าชาวบ้านเกิดมาเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานจึงเกิดกลุ่มของชายหนุ่มที่อาสาเป็นเหล่าทหารคอยปกป้องทรัพย์สินสมบัติ วัวควายของชาวบ้าน แต่ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจแต่อย่างใด ทั้งนี้ก็เพราะเนื่องจากในเวลานั้น รัฐก็มีกำลังตำรวจและทหารแล้ว แต่ประสิทธิภาพและจำนวนไม่สามารถมาดูแลปกป้องบ้านหนองตาสามและบ้านโคกได้ ชาวบ้านจึงต้องปกครองตนเองในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นชาวบ้านโคกก็อยู่ในระบบการปกครองของประเทศดังเห็นได้จากการที่หมู่บ้านได้ถูกเรียกเกณฑ์แรงงานในคราวที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าพระยาดำรงราชานุภาพและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาอยู่ทองและดอนเจดีย์ตามลำดับ

หลังจากที่หมู่บ้านถูกผนวกรวมกับการปกครองส่วนท้องถิ่นของภาครัฐอย่างชัดเจน ชาวบ้านจะต้องรับต่อกฎระเบียบที่เป็นกฎหมายของประเทศมาเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตภายใต้ร่มธงไทยร่วมกับหมู่บ้านทั่ว ๆ ไปทุกกลุ่มชาติพันธุ์ จากประวัติศาสตร์ของการปกครองบ้านโคกจากภาครัฐ

นั้น ชาวลาวครั้งบ้านโศกจะพบกับเหตุการณ์สำคัญคือ การจัดระบบการเกณฑ์ทหารใหม่ในปี 2448 โดยผู้ชายบ้านโศกทุกคนต้องเป็นทหาร 2 ปีและเป็นทหารกองหนุนอีก 15 ปี ชาวลาวครั้งที่หนองตาสามและบ้านโศกต่างก็พยายามหลบหนี หลาย ๆ คนหนีด้วยวิธีการบวช ในขณะที่นั้น รัฐก็ได้ออกพระราชบัญญัติการเรียกเก็บภาษีนาทุ่งและนาฟางลอย ซึ่งชาวบ้านโศกจะเสียภาษีนาฟางลอยเป็นส่วนใหญ่ทั้งชาวบ้านยังต้องเสียภาษีรูปพรรณโคกระบือ และอื่น ๆ อีกมาก นอกจากนี้ยังเกิดอุทกภัยอหิวาตกโรคและโรคระบาดอื่น ๆ อีก เป็นผลทำให้ชุมชนลาวครั้งที่เป็นสังคมชาวนาที่ต้องอาศัยแรงงานคนในการผลิตนั้นประสบปัญหาหามากรวมทั้งข้าวลือที่ว่าผู้ไปเกณฑ์ทหารจะต้องกลายเป็นทหารตลอดชีวิตแล้ว เท่ากับว่าครอบครัวชาวนาจจะต้องอยู่ได้อย่างลำบากที่สมาชิกในวัยแรงงานต้องกลายเป็นทหารกันหมด ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายของประเทศกับผู้คนในบ้านโศกจึงเปราะบางและไม่ค่อยเข้าไจระหว่างกันมาตั้งแต่ต้น

ในราวปี 2454 มีการจดทะเบียนสำมะโนประชากรในบ้านโศกเป็นครั้งแรก ปรากฏว่าในตอนนั้น ชาวบ้านโศกตั้งบ้านเรือนอยู่ในราว 30 หลังคาเรือน ในราวปีถัดมา รัฐก็ได้ออกกฎหมายในการตั้งนามสกุล เพื่อประโยชน์สำคัญในการปกครองท้องถิ่น ชาวบ้านโศกต่างนิยมใช้นามสกุลแก้วสระแสนและสีสุขสาม ซึ่งในการตั้งนามสกุลนี้ เข้าใจว่าชาวบ้านหลาย ๆ คนต่างก็ตั้งนามสกุลของตนตามนามสกุลของผู้นำสูงสุด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นเครือญาติทางสายโลหิตกันก็ตาม จากลักษณะนิสัยของชาวบ้านโศกด้วยแล้ว การเปลี่ยนนามสกุลและการกระทำอะไรก็ตามก็มักจะทำตามผู้นำเป็นหลัก ในปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้รัชพุทธศักราชแทนรัตนโกสินทร์ศักราช ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ชาวบ้านโศกในรุ่นเวลานั้นยอมรับได้น้อย ต่างก็ยังนับวันเวลาทางจันทรคติ ซ้ำขึ้นซ้ำแรมและนับปีตามปีนักษัตร เช่นชวด ฉลู ขาลเถาะ เป็นต้น และยังคงถือว่าวันขึ้น 15 ค่ำเดือนหกเป็นวันสงกรานต์หรือวันปีใหม่อุเช่นเดิม

ความสัมพันธ์ของหมู่บ้านกับผู้ปกครองหรือรัฐไทยนั้น จึงเกิดการแต่งตั้งและเลือกตั้งผู้คนในชุมชนเป็นตำแหน่งต่าง ๆ เสมือนตัวแทนของหน่วยราชการของรัฐ กล่าวคือ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน กรรมการหมู่บ้าน ผู้วุธ ซึ่งผู้นำที่เกิดขึ้นภายหลังนี้ ก็จะเป็นคนในหมู่บ้านและจะทำหน้าที่ดังกล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ผู้นำแบบนี้เป็นผู้นำแบบเป็นทางการ ที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านโดยการเลือกตั้งและแต่งตั้งโดยอำเภอ แต่กระนั้นในชุมชนเองก็ยังคงปรากฏผู้นำอย่างไม่เป็นทางการหรือกลุ่มผู้วุธและเหล่าชายหนุ่มที่คอยดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในการรักษาภูมริะเบียบของชุมชนอยู่ภายใต้ระบบการควบคุมทางสังคมของหมู่บ้านก็ยังเป็นระบบที่ปรากฏในจารีตประเพณีของชาว

บ้านโรคอยู่อย่างใหม่เป็นทางการ

ก. ผู้นำแบบเป็นทางการ

ผู้นำแบบเป็นทางการได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านโรคนั้นมีผู้ใหญ่บ้านที่มาจาก การเลือกตั้งภายในหมู่บ้านเมื่อปี 2527 คือ นายพิฑู สิ้นใหญ่ผล (ผู้ใหญ่กุ่ม) การปกครองขึ้นตรงต่อตำบลอุทอง ที่มีกำนันตำบลอุทอง นายธงชัย สราวิช บ้านหมู่ 6 (บ้านท่าพระ และสุขาภิบาลอุทอง) เป็นหัวหน้าผู้ดูแล หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านนั้นจะเป็นผู้สำรวจสำมะโนประชากรและจำนวนครัวเรือนภายในหมู่บ้าน การจัดทำทะเบียนราษฎร การรับแจ้งเกิด ตาย การติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชาวบ้าน เป็นผู้ดูแลสาธารณสุขโรคในหมู่บ้าน และหน้าที่ทางสังคมอันได้แก่ การเป็นแขกในงานต่าง ๆ ในฐานะของผู้ใหญ่ชุมชน เป็นผู้ช่วยเหลือวัดในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด รวมทั้งเป็นที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้าน และอื่น ๆ

ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านรวมทั้งหัวหน้าบ้านเหนือ บ้านกลางและบ้านใต้ รวมทั้งผู้อาวุโส ประชุมพูดคุยกันเพื่อเตรียมงานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในบ้านโรคแล้ว การประชุมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็มักจะไม่ได้ถูกจัดขึ้น แต่จะถูกจัดโดยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสผู้หนึ่งที่เป็นชาวลาวครึ่งบ้านเดียวกันที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือเคารพมากกว่าผู้ใหญ่บ้านที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนจากตลาดและมาจากการเลือกตั้ง ความขัดแย้งนี้เป็นผลมาจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์และความไม่เข้าใจกันระหว่างชาวบ้านโรคที่ต้องการคนลาวครึ่งบ้านเดียวกันเป็นผู้นำบ้านในคราวเลือกตั้งปี 2527 แต่ก็ไม่สามารถให้ผู้นำสูงสุดของตนเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งทางกฎหมายได้ แต่ผู้ที่ได้รับเลือกก็เป็นบุคคลที่อยู่อาศัยมาในพื้นที่ เป็นพ่อค้าร้านซ่อมเครื่องยนต์ขนาดใหญ่และประกอบกิจการอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งก็สามารถหาผู้สนับสนุนได้เป็นจำนวนมากและชนะการเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้าน การประชุมเพื่อเตรียมการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องบอกกล่าวขอความช่วยเหลือจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นคนบ้านโรคและผู้นำคนอื่น ๆ ภูมิทัศน์หน้าที่แทนตน ซึ่งการขาดหายไปของช่วงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาวบ้านในการปกครองนี้ ไม่มีผลต่อชาวบ้านโรคเท่าใดนัก เพราะบ้านโรคตั้งอยู่ใกล้เชิงตัวสุขาภิบาลอำเภออุทอง การคมนาคมสะดวก มีหน่วยราชการหน่วยงานอื่น ๆ เข้าติดต่ออยู่อย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ แต่กระนั้นการวางแผนการพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จและถูกต้อง จากปัญหาดังกล่าวนี้

ข. ผู้นำแบบใหม่เป็นทางการ

ผู้นำแบบใหม่เป็นทางการนี้ เป็นร่องรอยการปกครองตนเองของชุมชนในอดีต ที่

มีมาก่อนการถูกผนวกรวมเข้าสู่ระบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศผู้นำในลักษณะนี้จะเป็นผู้นำที่มีอายุอูรุต ที่มาจากทางบ้านเหนือ บ้านกลางและบ้านใต้ ซึ่งในบ้านหมู่เหนือ หมู่กลางและหมู่ใต้ จะมีผู้นำอูรุต 3 คน กลุ่มบ้านละ 1 คน และกลุ่มผู้เฒ่าผู้อูรุตเดิม อีก 5-6 คน ผู้นำสูงสุดอย่างไม่มีเป็นทางการของบ้านรอก อยู่ที่บ้านใต้ เป็นครูเก่าที่มีความรู้ในเรื่องราวของหมู่บ้านเป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วชาวบ้านรอกในรุ่นเก่า ๆ ที่มีอายุและมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ได้รับความยกย่องเป็นผู้อูรุตของชุมชน ประมาณ 5-10 คน ผู้เฒ่าหรือผู้อูรุตเหล่านี้มักจะเป็นผู้นำหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับชาวบ้านอยู่แล้ว ผู้นำเหล่านี้มักจะมีอายุมากกว่า 60 ปี ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ

จากลักษณะของผู้นำในสองลักษณะดังกล่าวนี้ กลุ่มที่มีบทบาทในการบริหารก็คือกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการที่มีสถานภาพและบทบาทที่ชัดเจนและผู้นำแบบไม่มีเป็นทางการที่ดูจะเป็นผู้นำอย่างแท้จริงในการปฏิบัติตัวและดำเนินชีวิตภายใต้ความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติของชาวลาวครั้ง ซึ่งผู้นำทั้งสองแบบนี้ก็คือเครือญาติกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในการปฏิบัติกิจกรรมหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ กลุ่มผู้นำทั้งสองแบบก็จะร่วมมือกันในการระดมผู้คนในหมู่บ้านมาช่วยเหลือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อาศัยความสัมพันธ์ทางระบบเครือญาติมากกว่าความสัมพันธ์ในสถานะผู้ปกครองจากรัฐซึ่ง เมื่อนอกเวลาราชการแล้วผู้นำต่าง ๆ ก็มีสถานภาพร่วมกันในอันที่จะต้องทำหน้าที่ปากท้องของตนเอง

การจัดระเบียบทางสังคมในรูปแบบการปกครองชุมชนดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่เป็นเครือญาติพี่น้องกันและเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (FACE TO FACE RELATIONSHIP) คือทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันหมด ทำให้อำนาจมีเสถียรภาพในการปกครองของตนเองและมีความมั่นคงปลอดภัยในการอยู่ร่วมกัน แต่กระนั้น การปกครองโดยกลุ่มภายในหมู่บ้านนั้นก็ไม่สามารถควบคุมคดีความหรือข้อพิพาทปัญหาที่เกิดจากบุคคลภายนอกและเกิดขึ้นร้ายแรงได้ อาศัยช่วยของความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเครือญาติ ในการช่วยเหลือหน่วยงานทางราชการตำรวจในการแก้ไขปัญหาจากบุคคลภายนอกและคดีความขั้นรุนแรงนั้น ๆ

1.2 กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน (ดูรายละเอียดในบทที่ 6)

ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นว่า ในระบบครอบครัวและเครือญาตินั้นมีการจัดระเบียบทางสังคมในลักษณะการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างครัวเรือน ระหว่างกลุ่มญาติหรือระหว่างชุมชนขึ้นไป การแลกเปลี่ยนแรงงานนี้จะมีลักษณะที่คล้ายกันในห้องกลางกลางของประเทศไทยที่เรียกว่า "เอาแรง" สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ในขั้นตอนของระบบการผลิตทางเศรษฐกิจ

การเพาะปลูก กิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมในสังคมของเครือญาติและของหมู่บ้านตามระบบประเพณี ความเชื่อ และการเอาแรงกันในลักษณะอื่น ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ถือได้ว่าระบบการแลกเปลี่ยน แรงงานหรือที่เรียกว่าการเอาแรงนี้เป็นที่มีมาแต่ดั้งเดิมตั้งแต่ผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อยังชีพของชาว ลาวครั้งบ้านโคก ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิตจะเกิดขึ้นมาในช่วงหลังจะทำให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าก็ตาม รูปแบบการเอาแรงและการแลกเปลี่ยน แรงงานก็ยังคงปรากฏอยู่ในบ้านโคก ทั้งนี้จากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนในกระ บวนการของความเป็นเครือญาติ การเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และระบบการผลิตที่ยังต้องอาศัย แรงงานเป็นหลักนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดึงแรงงานจากภายนอกครัวเรือนในช่วงเวลาที่กระ บวนการผลิตพืชเศรษฐกิจเกิดการเร่งด่วนและต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก อาจจะเลยไปถึง การจ้างแรงงานเพิ่มเติมในขั้นตอนการผลิต การดึงแรงงานและการจ้างแรงงานในชุมชนบ้านโคก นั้นก็ก่อให้เกิดกลุ่มอย่างหลวม ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ไม่มีควมชัดเจนในเรื่องสมาชิก เวลา หรือ การเจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นในลักษณะชั่วคราวในขณะที่กิจกรรมในการผลิตนั้น ยังดำเนินอยู่และสิ้นสุดลงโดยปราศจากพันธะใด ๆ ที่เป็นทางการ เช่น การเกี่ยวข้าว การช่วยกัน จัดมัดผักชนิดต่าง ๆ ส่งตลาด และอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม การปราศจากพันธะข้อผูกพันระหว่างผู้ขอแรงงานและผู้เอาแรงงานก็มีได้ ชาติกันอย่างสิ้นเชิง ผู้เอาแรงหรือเจ้าบ้านก็มักจะกลายเป็นหนี้แรงงานติดค้างผู้เอาแรงทั้งหลายที่ จะต้องไปขอคืนในภายหลัง ซึ่งก็ไม่เป็นที่น่าประหลาดใจนักเพราะทั้งผู้เอาแรงและผู้ขอแรงส่วน มากก็จะเป็นเครือญาติหรือกลุ่มบ้านเดียวกัน ซึ่งการจะมาหรือไม่มานั้นก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสนิทสนมระหว่างกัน แต่กระนั้นการขอแรงและการเอาแรงก็อาจจะปราศจากการติดหนี้แรง งานโดยผู้ขอแรงอาจจะจ้างผู้เอาแรงหรือแบ่งผลประโยชน์แก่ผู้เอาแรงในลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้เอา แรงพอใจ เช่นการจ่ายเงินจ้างในการปักดำงานละ 30 บาท หรือการแบ่งค่าแรงช่วยมัดต้นหอม 50 สตางค์ ต่อ 5 มัด เป็นต้น

การแลกเปลี่ยนแรงงานในบ้านโคกนั้น จากการศึกษาพบว่า การแลกเปลี่ยนแบบการใน ลักษณะญาติพี่น้องหรือกลุ่มครัวเรือนเดียวกันที่ยังแลกเปลี่ยนโดยติดหนี้แรงงานไว้ยังคงปรากฏอยู่ หลาก ๆ กลุ่ม แต่กระนั้นการแลกเปลี่ยนแรงงานบนพื้นฐานของระบบเครือญาติหรือกลุ่มบ้านที่ ต้องจ้างวานหรือตอบแทนเป็นผลกำไร หรือเงินนั้น มากกว่าระบบการแลกเปลี่ยนแบบแรกมาก จากสาเหตุที่สำคัญคือ ลักษณะของงานในแต่ละครัวเรือนแตกต่างกัน เศรษฐกิจการผลิตในแต่ละ

บ้านในกลุ่มเครือญาติหนึ่งนั้นเหมือนกันทั้งหมด และอื่น ๆ การจะชดเชยหรือการหาแรงงานมาตอบแทนนั้นเริ่มกระทำไต่ยากกว่าเดิม ได้กินรุ่นหนุ่มสาวต่างไม่ได้มีเศรษฐกิจการเพาะปลูกเป็นหลัก เช่นเดียวกับบิดามารดา เกือบ 80 % หันไปทำการผลิตในกิจกรรมงานอื่น ๆ ถึงแม้ว่าอัตราการย้ายถิ่นที่อยู่ของชาวบ้านจะอยู่ในเกณฑ์ต่ำ หรืออาจจะเรียกได้ว่าแทบไม่มีการย้ายออกจากบ้านเลยในช่วงปีที่ผ่านมา แต่กระนั้นการประกอบอาชีพและการผลิตที่สำคัญของวัยแรงงานเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านที่ยังคงมีเศรษฐกิจการผลิตที่ขอยุ่อยู่นั้นก็อยู่ในวัยแรงงานตอนกลางและรุ่นเก่า ๆ จึงอาจจะกล่าวได้ว่า กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานในบ้านนั้นยังคงปรากฏอยู่อย่างชัดเจนบนฐานของความสัมพันธ์สองประการคือความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนชาติพันธุ์เดียวกัน แต่รูปแบบการตอบแทนเปลี่ยนแปลงไปจากการติดหนี้แรงงานที่ต้องง้อหรือเวลาการชดเชยแรงงานคืนคืนกลับมาเป็นการตอบแทนผลประโยชน์ด้วยตัวเงินหรือ เบอร์ เซนต์ที่ทันที และไม่ต้องรอจังหวะเวลา ซึ่งก็ล้วนมาจากสาเหตุสำคัญคือขั้นตอนในกระบวนการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไป

1.3 กลุ่มสังสรรค์และนิทา

กลุ่มทางสังคมนั้นบ้านนั้น จัดได้ว่าเป็นโครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมส่วนหนึ่ง ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น กลุ่มปกครองและกลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานเป็นกลุ่มที่มีลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่กระนั้นการจะกล่าวถึงสถานภาพและบทบาทของผู้คนในสังคมผ่านกระบวนการมองในแง่มุมมองของกลุ่มสังคมนั้นจะต้องมองถึงกลุ่มของชาวบ้านที่มีลักษณะไม่เป็นทางการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ แต่มีจุดประสงค์ใกล้เคียงกันอันที่จะพบปะสังสรรค์พูดคุยและนิทาว่าร้ายกัน จึงเรียกกลุ่มเหล่านี้ว่า กลุ่มสังสรรค์และนิทา

การนิทาหรือการบอกเล่าข่าวเรื่องราวต่อเนื่องกันระหว่างบุคคลนั้น ถือได้ว่าเป็นการควบคุมทางสังคมลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นในการจัดระเบียบทางสังคม ชาวลาวครั้งบ้านนั้นต่างก็ประกอบไปด้วยกลุ่มบ้าน 3 กลุ่มใหญ่และกลุ่มเครือญาติหลาย ๆ กลุ่ม แต่กระนั้น การรวมตัวกันของกลุ่มสังสรรค์และนิทานี้จะเกิดขึ้นตามที่ได้ต่าง ๆ ของบ้านในเวลาที่เกือบจะแน่นอนในแต่ละวันของอาทิตย์หนึ่ง ๆ สถานที่ที่เกิดปรากฏการทางสังคมลักษณะนี้ส่วนมากจะมีร้านค้าเป็นจุดศูนย์กลางเสียแทบทั้งหมด อาจจะมีสถานที่อื่น ๆ เช่นบ้านเรือนที่มีการกิจกรรมต่าง ๆ เช่นงานวันเกิดงานเลี้ยงในงานเรื่องต่าง ๆ ไป ก็มักจะกลายเป็นสถานที่รวมกลุ่มของกลุ่มคนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

การเกิดกลุ่มสังสรรค์และนันทนาการ ผู้เข้าร่วมกลุ่มควรจะต้องเป็นคนที่มีความสนิทสนม ผ่านเรื่องราวในหมู่บ้านร่วมกันมา และรู้จักผู้คนในหมู่บ้านได้แทบทุกคน การเกิดกลุ่มสังสรรค์นี้จะเกิดในช่วงเวลาเข้าก่อนไปประกอบกิจการทำงาน ช่วยเที่ยงไม่จำกัดเวลาและช่วงพลบค่ำหลังจากกลับมาจากที่ทำงาน กลุ่มสังสรรค์และนันทนาการมักจะเกิดขึ้นในช่วงเช้าของวันธรรมดา คือ ร้านกาแฟที่บ้านเหนือที่เป็นสถานที่ที่จัดได้ว่ามีการนั่งร่วมสังสรรค์และพูดจาแลกเปลี่ยนรวมทั้งการนินทาว่ากล่าวกันแห่งใหญ่ในตอนเช้า ชาวบ้านมักจะเรียกการรวมกลุ่มในตอนเช้านี้กันว่า "สภากาแฟ" ซึ่งผู้ที่จะเข้าร่วมกลุ่มได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลในชุมชนเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะปรากฏบุคคลภายนอกเข้าไปร่วมนั่งอยู่ในร้านอาหาร แต่ก็มักจะไม่ได้ร่วมกลุ่มทางทางสังคมนี้ กลุ่มจะไม่มีรูปแบบการตายตัว เช่นการประชุมที่เป็นทางการ ขนาดของกลุ่มก็อยู่ในระหว่าง 5-10 คนหรือ 10-12 คนตามแต่โอกาส เนื้อหาที่เป็นเรื่องหลักของการสนทนานั้นก็มักจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจมาเป็นอันดับแรก เพราะเป็นเรื่องของปากท้อง เรื่องการเพาะปลูก เรื่องรายได้รายจ่าย ตามมาด้วยการวิจารณ์เรื่องราวตามโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ที่ตนประสบพบเห็นมาเมื่อวานหรือในตอนเช้า นั้น ต่างก็วิจารณ์เรื่องราวของรัฐในเรื่องต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นและมักจะตามด้วยเรื่องความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐ ความขัดแย้งกันในชุมชน และกลายมาเป็นการนินทาว่ากล่าวถึงบุคคลที่สามในหมู่บ้านที่ถูกกล่าวถึงนั้น มักจะเป็นผู้หญิงเสียเป็นส่วนใหญ่ ในวงประชุมสภากาแฟในตอนเช้านี้ส่วนมากจะเป็นผู้ชายมีผู้หญิงที่ออกมาซื้ออาหาร ขนมหรืออื่น ๆ บ้างนั่งพักและก็เข้าร่วมวงบ้างในบางโอกาสพูด หลังจากเวลาเข้าไปต่างก็จะแยกย้ายไปทำงานในไร่นาหรือสถานที่ต่าง ๆ กลุ่มของผู้หญิงจะเกิดขึ้นในช่วงเที่ยงที่มีการพักการทำงานกันในหมู่บ้าน ชาวบ้านผู้หญิงนั้นต่างก็พบปะรวมกลุ่มมาแล้วในตอนเช้าในช่วงของการออกจ่ายตลาดซื้อของในหมู่บ้าน แต่ในช่วงเที่ยงนี้ต่างก็จะมีเวลาในการนั่งพักและพูดคุยไม่เหมือนกับในตอนเช้าที่เร่งรีบ ผู้หญิงในแทบทุก ๆ ไร่ต่างก็จะมานั่งรวมกันในร้านค้าหนึ่ง ๆ ที่มีอาหารสำเร็จเช่นก๋วยเตี๋ยว ก๋วยจั๊บ ระหว่างทานอาหารต่างก็จะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งต่างจากกลุ่มผู้ชายที่มักจะพูดถึงเรื่องการทํามาหากินเป็นหัวข้อแรก ในกลุ่มผู้หญิงนี้จะพูดถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในบ้านโรคภัยเสียมากกว่า มักจะเป็นเรื่องของคนนั้นคนนี้ต่างยกขึ้นมา นินทาหรือพูดถึงทั้งในทางดีและไม่ดี เรื่องเศรษฐกิจการทํามาหากินนั้นดูจะเป็นเรื่องรองลงมา กลุ่มของผู้หญิงเริ่มในราว 10 นาฬิกา และจะหนาแน่นมากในช่วงเที่ยงไปจนถึงบ่ายโมงและเริ่มสลายตัวไปในช่วงหลังบ่าย 4 โมงที่ต่างก็จะกลับไปทํานานที่ในครัวเรือนของตนเอง

ในช่วงเย็นหลังจากกลับมาจากการทำงานกลุ่มสังสรรค์และนันทนาการจะเกิดขึ้นในหลาย ๆ

จุดของหมู่บ้าน และไม่ได้เกิดขึ้นที่เฉพาะร้านค้าเท่านั้น ในบ้านที่มีสถานที่ริมถนน ศาลาอ่านหนังสือพิมพ์ และที่ต่าง ๆ ก็มักจะกลายเป็นที่รวมกลุ่มของผู้คนในแทบทุกเพศทุกวัย แยกกลุ่มกัน โดยกลุ่มวัยรุ่นมักจะรวมกลุ่มกันตามบ้านและสถานที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่อร้านค้า ผู้ใหญ่และผู้มีอายุหน่อยก็จะมารวมตัวกันที่ร้านค้า สิ่งเหล่านี้ราว 35 ดีกรี มาคนละ 1 กลั๊ก หรืออาจจะรอให้ผู้อื่นสั่งและรอการเลี้ยง กลุ่มในช่วงพลบค่ำนี้มักจะเป็นกลุ่มขนาด 5 - 10 คนกระจายไปในทุก ๆ จุด ของหมู่บ้าน เสมือนการสังสรรค์หลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานในแต่ละวันก่อนกลับบ้านมากกว่าที่จะมารวมกลุ่มเพราะความตั้งใจมาร่วมสังสรรค์เพื่อความสนุกสนาน กลุ่มเหล่านี้ก็มักจะกล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย ส่วนมากก็จะเป็นเรื่องของหมู่บ้านและเป็นเรื่องของตนเองเสียมากกว่า ตามมาด้วยเรื่องของผู้อื่น ๆ และมักจะจบลงด้วยอาการมึนงงที่ยังพอมีสติสัมปชัญญะหรือมีเมมาแบบไร้สติจากฤทธิ์เหล้าขาวที่ดื่มกินกันไป กลุ่มลักษณะนี้จะเกิดขึ้นทุกวัน ยกเว้นว่าในหมู่บ้านจะมีการจัดงานใด ๆ ขึ้นมา สมาชิกของกลุ่มหรือทั้งหมดต่างก็อาจจะไปร่วมงานและ เปิดกลุ่มนี้ขึ้นอีกในงานนั้น ๆ

กลุ่มสังสรรค์และนันทนาการ นอกจากจะเป็นกลุ่มที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันแล้วยังเป็นกลุ่มที่เสมือนการนำความดีหรือไม่ดีของผู้คนในชุมชนหรือในกลุ่มเองมาตัดสินหรือสร้างบรรทัดฐานในการกำหนดความดีหรือไม่ดีเหล่านั้น ทั้งยังเป็นเสมือนการผูกสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในบ้านเรือนกันทีเดียวที่รู้จักซึ่งกันและกัน เป็นแรงยึดเหนี่ยวของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของชุมชน

1.4 กลุ่มเฉพาะกิจทางเศรษฐกิจลักษณะต่าง ๆ

กลุ่มรวมตัวทางเศรษฐกิจนี้จัดได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมชาวลาวครั้งบ้านโคก ที่แต่เดิมนั้นจะมีระบบพี่พากันระหว่างครัวเรือนกลุ่มญาติหรือกลุ่มบ้าน กลายมาเป็นระบบการพึ่งพาาระบบราชการและระบบเศรษฐกิจจากภายนอกชุมชน กลุ่มเหล่านี้ไม่ได้รวมตัวกันเองโดยธรรมชาติ เป็นกลุ่มที่เกิดการจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการควบคุมติดตาม กลุ่มลักษณะเกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านโคกจำนวนหนึ่งได้กู้ยืมเงินจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ชกส.) เพื่อใช้ในการลงทุนเพื่อการผลิตพืชเศรษฐกิจหรือการประกอบการเกษตรกรรมอื่น ๆ โดยเงื่อนไขที่กำหนดจาก ชกส. นั้น ต้องให้ผู้ที่จะกู้เงินรวมตัวกันตั้งกลุ่มขึ้นมาก่อนแล้วจึงนำกลุ่มนั้นมาสมัครเป็นสมาชิก ชกส. บริการของชกส. นั้นจะให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างต่ำกว่าการกู้ในระบบโดยมีที่ดินหรือสินทรัพย์อื่น ค้ำประกันหรือบางที่อาจจะให้บุคคลค้ำประกันได้ ถ้ามีการชำระดอกเบี้ยและเงินต้น (เครดิต) สม่าเสมอ นอกจากนั้นระยะเวลาการกู้และการชำระก็มีระยะเวลาที่ยาวนาน

และการจัดการส่งเสริมการผลิตและการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ กลุ่มเกษตรกร (ลูกหนี้) จะถูกจัดตั้งกลุ่มโดยจากระบบความเชื่อเหลือกันเอง เป็นกลุ่ม ญาติพี่น้อง กล่าวคือ ผู้ที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ธกส. ทุกกลุ่ม เมื่อมีอันเสียชีวิตลงก็จะสามารถนำบรรณบัตรไปรับเงินได้อัตราบุคคล 100,000 - 200,000 บาท อัตรานี้ในความเป็นจริงก็จะสามารถเบิกได้เพียง 60,000 - 100,000 บาท ซึ่งสมาชิกที่เสียชีวิตลงจะถูกหักเงินที่ยังคงเป็นหนี้ไว้ก่อน จึงจะจ่ายส่วนที่เหลือให้ ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าเบี้ยประกันรายปี นอกจากนี้ ธกส. ยังจัดการในเรื่องการรับจำนำข้าวเปลือกอีกด้วย จากกฎเกณฑ์และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ ธกส. กำหนดขึ้นนั้นขัดกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่เน้นความเรียบง่ายและไม่ค่อยอยากจะมีพันธะกับหน่วยราชการของรัฐบาล (สัมภาษณ์นายวันชัย มนต์เกียรติ) ชาวลาวครั้งบ้านโศกนั้นเป็นสมาชิก ธกส. ในช่วงแรกมากกว่า 100 ครั้งเรือน ปัจจุบันต่างลาออกเหลือเพียง 25 ครั้งเรือน คิดเป็น 9.7 % ของครัวเรือนบ้านโศกทั้งหมด ชาวบ้านโศกหมดความนิยมในการใช้บริการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพราะเหตุผลของความยุ่งยากวุ่นวายในเรื่องกฎเกณฑ์และข้อกำหนดต่าง ๆ รวมทั้งการกู้ยืมที่จะต้องมีการค้ำประกันค้ำประกันที่ยุ่งยากซับซ้อนและการทวงหนี้ที่ไม่อ้อมอ้อมส่วยนักของ ธกส. ชาวบ้านโศกที่มีปัญหาทางการเงินในจำนวนน้อยก็จะบอกกล่าวขอยืมในชุมชน แต่ถ้าจำนวนมากก็จะกู้ยืมนายทุนในตลาดที่มีความคล่องตัวและเข้าถึงความต้องการมากกว่า รวมทั้งการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์

1.5 กลุ่มดูแลหอเจ้านาย

กลุ่มผู้ดูแลศาลผีหรือหอเจ้านายที่อยู่ทางเหนือของหมู่บ้าน เป็นกลุ่มสังคมกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้าน กลุ่มดูแลหอเจ้านายนี้ จะประกอบไปด้วยผู้นำสูงสุดหรือผู้นำชุมชนที่เป็นที่เคารพนับถือแต่ไม่ใช่ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำในระบบความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า กวน จำนวน 3 - 5 คน และกลุ่มผู้เฝ้าผู้แก่ที่อยู่บนแคร่ญาติบ้านเหนือจำนวน 5 - 10 คน ผู้คนในอายุ 30-50 ประมาณ 10 คน ซึ่งทั้งหมดจะอยู่บนแคร่ญาติเดียวกันกับกวนหรือผู้นำทางพิธีกรรมนี้ จะจัดเวรในการไปทำความสะอาดบัดกวาดและดูแลหอเจ้านายในทุก ๆ อาทิตย์ อาทิตย์ละ 2 - 3 ครั้ง โดยจัดเวรไปเป็นบ้าน ๆ ซึ่งก็มานั่งนอนนั่ง ในกรณีที่บ้านใดอาจจะติดกิจธุระหรือจัดกิจกรรมใด ๆ อยู่ ก็อาจจะให้หัวหน้าหมู่บ้านที่อยู่บนกลุ่มไปดูแลทำความสะอาดแทนตน และไม่ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานแต่อย่างใด เพราะศาลเจ้านายนั้นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

ลาวครึ่งบ้านโรคมาแต่ครั้ง เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน สำหรับผู้นำสูงสุดนั้นก็จะมีหน้าที่ในการจัดสร้างทาง
 บารุงสิ่งก่อสร้างภายในศาลผ่านการเรียกประชุมผู้คนในหมู่บ้านโดยมีคณะกรรมการที่มาจากกลุ่มผู้ดูแล
 หอเจ้านายเป็นหลัก งานที่ผ่านมานั้นการสร้างสิ่งปลูกสร้างในหอเจ้านายนั้นคือการจัดสร้างส้วม
 สาธารณะภายในหอเจ้านาย เพื่ออำนวยความสะดวกในประเพณีพิธีกรรมประจำปี ต้นฤดูกาลผลิตที่
 เรียกว่า "งานเลี้ยงผีเจ้านาย"

1.6 กลุ่มออกหาของป่าและหาปลาตามหนองน้ำนอกชุมชน

กลุ่มนี้ไม่เป็นทางการอีกกลุ่มหนึ่งในการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนลาวครึ่ง
 บ้านโรคนี้เห็นจะเป็นกลุ่มหาของป่าและหาปลา กลุ่มดังกล่าวนี้เป็นกลุ่มของผู้คนในราวอายุ 30 -
 40 ปีที่เคยดำรงชีวิตอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจการผลิตแบบดั้งเดิมมาเป็นการ
 ผลิตแบบการค้า กระนั้นความทรงจำในเรื่องของการหาหน้่าผึ้งในช่วงแล้ง การหาหน้่าไม้และเห็ดใน
 ช่วงฝน การล่าหูก กระต่าย ก็ยังเป็นที่จดจำของผู้คนในรุ่นนี้ของบ้านโรค ความที่เคยเป็นชุมชนหา
 ของป่าล่าสัตว์และทำไร่ เลื่อนลอยปรากฏอยู่ในความรู้สึกของชาวลาวครึ่งบ้านโรคเป็นคนกลุ่มสุดท้าย
 สมาชิกของกลุ่มหาของป่าจะเป็นผู้คนในบ้านโรคนี้ด้วยกัน ต่างก็ชักชวนกันออกไปหาของป่าทางเขา
 กระเบงหรือเทือกเขาอื่น ๆ ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งต่างก็จะได้อาหารแปลก ๆ กลับมา
 แต่กระนั้นในช่วง 3 - 4 ปีที่ผ่านมา กลุ่มหาของป่านี้ก็ไม่ได้ออกไปหาอีก เพราะสภาพความแห้ง
 แล้งและการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกของบ้านดงเย็นมากขึ้น และจากสาเหตุต่าง ๆ แต่กระนั้น
 กลุ่มเหล่านี้จะนัดแนะรวมตัวกันไปตามหนองน้ำต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้านและห่างไปนอกหมู่บ้านหลาย
 กิโลเมตรเพื่อไปจับปลาแล้วกลับมาทำเป็นอาหาร พาหนะที่ใช้กันก็คือจักรยานยนต์ (รถเครื่อง) ที่ต่าง
 ก็จะนำไปคนละคน สมาชิกของกลุ่มนี้ในคราวหนึ่ง ๆ ก็อยู่ในราว 5 - 10 คน ซึ่งก็นับได้ว่า
 ปรากฏการณ์ที่เห็นจากกลุ่มนี้คงจะบอกเรื่องราวชีวิตและการจัดระเบียบทางสังคมของชาวลาวครึ่ง
 บ้านปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

2. กลุ่มนอกหมู่บ้าน

2.1 กลุ่มกรรมการวัด

ชาวบ้านโรคหลาย ๆ คนเป็นสมาชิกของกลุ่มกรรมการวัดหนองตาสามที่เป็นวัด
 ประจำหมู่บ้านของชาวลาวครึ่ง มีมัคทายกมาเป็นประธานกรรมการจากบ้านหนองตาสาม
 ชาวบ้านโรคจะเป็นกรรมการในส่วนหนึ่ง ซึ่งก็จะช่วยกันดูแลเป็นธุระในกิจกรรมประเพณีของชาว
 บ้านที่มีต่อวัดในแต่ละเทศกาล ดูแลผลประโยชน์ของวัดร่วมกับเหล่าภิกษุสงฆ์ การจัดการรายได้ การ

ดูแลผลประโยชน์ในการเช่าพื้นที่วัดจัดงานต่าง ๆ ดูแลการยืมคืนเครื่องมือเครื่องใช้ของวัด ดูแลรักษาความสะอาด การดูแลอาคารสถาน ศาสนสถานและสิ่งปลูกสร้างภายในวัด กรรมการวัดจึงเป็นกลุ่มที่ได้รับความเคารพและยอมรับเชื่อถือจากชาวบ้านว่ามีความซื่อสัตย์สุจริต เพราะจะต้องเข้ามาดูแลผลประโยชน์ของวัดโดยที่ตนเองไม่ได้คำตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น กรรมการวัดจึงเป็นผู้สูงอายุ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่เคยบวชเรียนมาแล้วยังมีได้บวชเรียน สมาชิกของกลุ่มกรรมการวัดนี้ไม่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ แต่ทุกคนจะรู้ว่าผู้ใดมีประวัติสะอาด ไม่คดโกง เป็นคนดี ก็จะได้รับควมไว้วางใจจากชาวบ้านและพระสงฆ์ให้เป็นกรรมการวัด

2.2 กลุ่มจัดอาหารเลี้ยงพระ

กลุ่มจัดอาหารเลี้ยงพระเป็นกลุ่มของชาวบ้านที่ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง ในรุ่น 40 ปีขึ้นไป ดังที่กล่าวมาแล้ว ชาวลาวครึ่งบ้านโลกมีความศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นอันมาก การทำบุญตักบาตรในแต่ละครั้ง จะมีการนำเอาอาหารนานาชนิดมาถวายที่วัด จำนวนมาก ยิ่งในช่วงเทศกาลแล้วจะมีชาวบ้านนำอาหารข้าวปลาควหวานขนมเนยมาถวายเป็นจำนวนมากทวีคูณ จึงเกิดกลุ่มชาวบ้านผู้หญิงที่คอยดูแลจัดแยกสำหรับอาหารให้เข้าสู่เพื่อรอการถวายแต่พระสงฆ์เป็นรูป ๆ ไป และจะนำจานหรือเครื่องใช้ต่าง ๆ มาล้างทำความสะอาดจัดเก็บเข้าที่เป็นที่เรียบร้อย การจัดสำรับอาหารสำหรับพระนี้ สมาชิกของกลุ่มไม่แน่นอน ทุกคนที่มาวัดต่างก็จะผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่นี้อย่างไม่ได้ขาด จากทุก ๆ ชุมชนรายรอบวัด นับว่าเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีผู้หญิงเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

การจัดช่วงชั้นทางสังคม

ในการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของผู้คน ชาวลาวครึ่งบ้านโลกนั้นประกอบไปด้วยผู้คนในรุ่นอายุต่าง ๆ ทั้งชายและหญิง จึงต้องมีการจัดกลุ่มหรือช่วงชั้นทางสังคมของบุคคลต่าง ๆ เพื่อกำหนดบทบาทและสถานภาพเพื่อเป็นแนวประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมเป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของคนในชุมชน มิเช่นนั้นแล้วจะถูกระบวนควบคุมทางสังคมในระดับต่าง ๆ ลงโทษได้ ชาวครึ่งบ้านโลกจึงได้จัดบุคคลเป็นชั้นต่าง ๆ ดังนี้

ก. "เด็กน้อย" เป็นบุคคลที่อยู่วัยเด็กทั้งชายและหญิง ซึ่งจะอยู่ในช่วงแรกเกิดจนอายุประมาณ 12 ปี หรือราวประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กในหมู่บ้านจะเป็นกลุ่มที่ได้รับการยกเว้น

โทษรุนแรงและมักจะได้รับการอภัยโทษเสมอ เพราะยังเด็กอยู่ไม่รู้ประสาเหมือนผู้ใหญ่ เมื่อเด็กกระทำผิดแล้วก็จะได้รับการอภัยเสียเป็นส่วนใหญ่แต่กระนั้นความผิดที่เกิดขึ้นก็มักจะตกไปอยู่กับผู้เป็นพ่อแม่ของเด็ก ถึงแม้ว่ากฎเกณฑ์ทางสังคมจะอ้อมอ้อมช่วยต่อเด็กน้อยก็ตาม แต่ในกรณีที่เกิดการกระทำผิดในลักษณะการไม่เคารพผู้อาวุโส การไม่รู้ที่ต่ำที่สูงก็มักจะได้รับการสั่งสอนบรรทัดฐานทางสังคมนั้น ๆ โดยการลงโทษด้วยการดูว่าร้าย หรือถูกตีและสั่งสอน เด็กในชุมชนจะได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องของการมีสัมมาคารวะและค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องความอาวุโส ตั้งแต่เกิด เด็กดีต้องเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ใหญ่ ต้องไม่เถียงไม่ทำร้ายผู้อื่น ต้องรู้จักกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณ เด็กที่ประพฤติดีก็มักจะได้รับความชมและกลายเป็นตัวอย่างสำหรับเด็กคนอื่น ๆ ทั่วไปประพฤติตามเป็นบรรทัดฐานทางสังคมของชุมชน

ข. "บ่าว" คือกลุ่มคนในช่วงวัยหนุ่มสาวทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่คือส่วนใหญ่คือคนที่อยู่ในช่วงวัยหลังจากจบประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ "ออกจากโรงเรียนแล้ว" ไปจนถึงแต่งงานมีครอบครัว คนในช่วงชั้นนี้จะแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะ เรื่องของเพศ โดยเพศชายนั้นจะได้รับการสั่งสอนหรือการถ่ายทอดทางสังคมแตกต่างไปจากเพศหญิง ที่บิดามารดาจะเป็นห่วงเป็นใยและสั่งสอนในเรื่องของการรักนวลสงวนตัว ความประพฤติทางเพศเพราะถ้าเกิดการได้เสียกับผู้ชายก่อนการแต่งงานแล้วจะเป็นที่ผิดจารีตประเพณี และผิดผีที่เป็นคำกฐีลธรรมของชุมชนลาวครั้ง ซึ่งก็จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล ทั้งชายและหญิงจะได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องของเศรษฐกิจการทำมาหากิน การทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องส่วนปัจเจกชน เรียนรู้เพื่อเตรียมชีวิตคู่และการสร้างครอบครัวในอนาคต การเคารพเชื่อฟัง กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณความเคารพในระบอบอาวุโสของชุมชน การเรียนรู้รูปแบบพิธีกรรมและการเข้าร่วมในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้นกว่าในสมัยที่เป็นเด็กน้อย อาจจะต้องรับผิดชอบในบางขั้นตอนของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีเทศกาล บ่าวบาวนี้ยังจะต้องอยู่ในความดูแลอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ผู้อาวุโสของครัวเรือนและของชุมชน การตัดสินใจในการทำงานทั้งในชุมชนหรือห่างไกลออกไป การบวช การรักใคร่ชอบพอกับผู้ใด การสู้ขอและการแต่งงาน ผู้ใหญ่ที่เป็นพ่อแม่หรือผู้อาวุโสก็มักจะมีส่วนในการตัดสินใจที่สำคัญ แต่ก็มักจะเป็นการตกลงร่วมระหว่างกันเป็นส่วนใหญ่ แต่กระนั้นสื่อสารที่ทันสมัยได้ทำให้ช่วงระหว่างบ่าวและผู้ใหญ่ห่างออกจากกัน การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ นั้น บ่าวมักจะใช้ตัวอย่างจากสื่อสารที่มีอยู่มากมาย เป็นตัวกำหนดการตัดสินใจมากกว่าการฟังผู้เป็นพ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่

ค. "ผู้ใหญ่" คนที่อยู่ในช่วงชั้นนี้จะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางสังคมทั้งชายและหญิง สำหรับผู้ชายนั้นจะนับจากการที่บวชแล้วหรือแต่งงานแล้ว เป็นสำคัญ ในขณะที่ฝ่ายหญิงมักจะนับที่การแต่งงานแล้ว เป็นสำคัญ จึงจะจัดว่าอยู่ในช่วงชั้นของผู้ใหญ่ แต่กระนั้นในปัจจุบัน ผู้หญิงในวัยรุ่นหลาย ๆ คนก็ข้ามผ่านช่วงชั้นทางสังคมขึ้นมาอยู่ในระดับผู้ใหญ่จากการทำงานหาเลี้ยงตนเองทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน แทนการทำงานในไร่นา การทำงานเป็นส่วนตัวนี้ทำให้ผู้หญิงในบ้านเรือนมีความเป็นผู้ใหญ่โดยพฤตินัย ผู้ใหญ่ในสังคมจะถูกคาดหวังทางพฤติกรรมค่อนข้างสูงในชุมชนทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคมที่ถือว่า เป็นบุคคลที่ได้ผ่านกระบวนการการถ่ายทอดทางสังคมมาอย่างสมบูรณ์แล้ว ดังนั้นความคิดที่เกิดขึ้นที่ขัดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือบรรทัดฐานนั้นจะถูกนิทา ว่ากล่าว ตำว่า ไม่คบหา รวมทั้งการลงโทษสถานหนักคือการถูกตัดออกจากรวมเป็นผู้ใหญ่ของชุมชน ปราศจากความเคารพนับถือจากผู้ที่ยุ่่น้อยกว่า และการเกลียดชังจากผู้เฒ่าผู้เฒ่า ุส กลายเป็นตัวอย่างที่กล่าวขานกันนในชุมชน ในวัยผู้ใหญ่ี่จะเป็นวัยที่มีคุณและโทษต่อชุมชนมากกว่าวัยอื่น ๆ เพราะนอกจากความคาดหวังทางสังคมที่บุคคลจะต้องเป็นแรงงานทางการผลิตที่สำคัญ ทั้งการมีส่วนร่วมหรือสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง ต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางประเพณีพิธีกรรม เป็นผู้กำหนดค่านิยมและบรรทัดฐานต่าง ๆ และยั้งต้องรับความคาดหวังทางสังคมในการ เป็นผู้ถ่ายทอดทางสังคมให้กับบุคคลในรุ่นป่าว และเด็กน้อย นับว่าเป็นช่วงชั้นที่มีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ง. "ผู้เฒ่าผู้แก่" ผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งชายและหญิงในสังคมลาวครั้งบ้านเรือนมักจะอยู่ในวัยที่ลูกโตจนแต่งงานหรือมีเด็กน้อยในรุ่นหลาน ๆ แล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านเรือนจะได้รับการเรียกขานว่า หน้าชื่อว่า "จัน" จันจะต้องทำหน้าที่เสมือนผู้ให้คำปรึกษา ให้การอบรมสั่งสอนสมาชิกของชุมชนทั้งสามช่วงชั้น จันจะไม่ต้องรับผิดชอบและมีบทบาทในเรื่องการผลิตหรือมีก็น้อยลงมากกว่าวัยผู้ใหญ่ จันจะได้รับบทบาทในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กน้อยในรุ่นต่าง ๆ ทั้งยั้งต้องถ่ายทอดความรู้ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนข้อปฏิบัติข้อห้ามทางสังคม จารีตประเพณีและความเคารพต่อผู้เฒ่าผู้เฒ่า รวมทั้งความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เด็กน้อยในวัยก่อนเข้าเรียนและวัยเรียนก็มักจะสนิทสนมกับจัน เพราะมีโอกาสที่จะได้อยู่ใกล้ชิดมากกว่าบิดามารดาที่จะต้องออกไปทานาทำสวนหรือออกไปทำงานข้างนอกบ้าน จันจึงต้องรับหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูเด็กน้อยด้วยตนเอง จันในชุมชนบ้านเรือนจะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับความเคารพนับถือมากที่สุดในฐานะที่เป็นผู้เฒ่าผู้เฒ่าและผู้มีพระคุณ จันเป็นบุคคลที่มักจะเป็นที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ จากการที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมายาวนานมากกว่าคนในวัยอื่น ๆ

ทั้งยังเป็นที่พักพิงของชุมชนในการจัดกิจกรรม การร่วมกิจกรรม รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาในอดีตที่ผู้เฒ่าผู้แก่ จะได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้อุทิศในคณะกรรมการหมู่บ้านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การจัดชนชั้นทางสังคม

การแบ่งชนชั้นทางสังคมในหมู่บ้านชาวลาวครั้งนั้นถึงแม้ว่าจะมีพื้นฐานของความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็ตาม ความแตกต่างในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ การถือครองที่ดิน การศึกษาและอาชีพหรือรายได้จากการทำงานในระดับปัจเจกบุคคลที่ดี ล้วนแต่เป็นตัวบอกรับถึงการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมในบ้านพักอาศัยที่มีความแตกต่างกันมากขึ้นกว่าแต่เดิมที่ระบบทั้งสองดังกล่าวข้างต้นนั้นยังดำรงอยู่ ระบบการผลิตเพื่อการค้า การเข้ามาของข่าวสารและแบบอย่างการแบ่งชนชั้นที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุหรือหนังสือพิมพ์ก็ตาม ล้วนแต่ก่อรูปให้สังคมชาวลาวครั้งแตกต่างไปจากเดิมที่มีลักษณะเป็นสังคมประเพณี (Tradition community) มาเป็นสังคมชนบทที่กลายเป็นสังคมเมือง แรงยึดเหนี่ยวต่าง ๆ ที่ทำให้ช่องว่างระหว่างชนชั้นยังไม่เกิดขึ้นมากนักนี้ ไม่สามารถต้านเปลี่ยนแปลงจากภายนอกชุมชนได้ ยิ่งการขยายตัวเป็นเมืองของสุขาภิบาลอุทอง การเข้ามาของชุมชนภายนอก การเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านพักของบุคคลภายนอก แรกผลักดันเหล่านี้ก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นระหว่างกันอย่างชัดเจนขึ้น บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีฐานะจะถูกจัดสร้างอย่างสวยงามแทนอาคารบ้านไม้หลังเก่า ๆ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างหลั่งไหลเข้าสู่บ้านพัก ผู้ที่มีฐานะดีนอกจากจะมีบ้านที่สร้างด้วยคอนกรีตถือปูนแล้วยังจะมีรถและเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อีกหลาย ๆ อย่าง ในขณะที่ชาวบ้านที่แต่งงานและทำงานในบ้านพักนั้นจะอยู่ในฐานะที่ยากจนกว่า ชาวบ้านพักจะให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ที่มีความรู้ มีฐานะดี เป็นส่วนใหญ่ ผู้คนที่ได้รับการศึกษานับปริญญาตรีหรือศึกษาทางด้านกฎหมายมาก็จะได้รับความเชื่อถือให้อยู่ในชนชั้นที่เหนือกว่า ในขณะที่เดียวกันจากความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากชุมชนโดยรอบ ชาวบ้านพักเองก็มักจะมอบชนชั้นที่เหนือกว่าแก่คนไทยและคนจากกรุงเทพฯ ที่มีฐานะสูงกว่าตน ในขณะที่ผู้ใหญ่ของหมู่บ้านพักจะมอบน้อมต่อมตนในฐานะทางเศรษฐกิจของตนที่ด้อยกว่า แต่กระนั้นในการร่วมงานพิธีกรรมหรืองานกิจกรรมทางประเพณีสังคมอื่น ๆ ผู้ที่มีฐานะดีจะต้องเป็นผู้บริจาคหรือร่วมทุนในจำนวนที่มากกว่า

ชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่อยู่ในชนชั้นที่ด้อยกว่า และจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในกรณีที่สำคัญที่จะต้องใช้จ่ายเงินทองมากกว่าผู้อื่น ๆ จึงสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าความเปลี่ยนแปลงในการจัดชนชั้นทางสังคมจะเกิดขึ้น เริ่มชัดเจนในหมู่ชาวลาวครั้งก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นก็ยังถูกกำกับโดยระบบเครือญาติและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้ช่องว่างและความกว้างของชนชั้นนั้นไม่ปรากฏเด่นชัดเลยในการอยู่ร่วมกันในสังคมบ้านโศก

จากลักษณะโครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมของชาวลาวครั้งบ้านโศกนั้น ดังที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้สามารถชี้ให้เห็นถึงรูปแบบชุมชนที่มีลักษณะของชุมชนเครือญาติและประเพณี (Kinship and tradition community) ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนในลักษณะของเครือข่ายของความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเกิดขึ้นจากการสร้างและเพื่อการแก้ไขปัญหาทางสังคม เป็นบรรทัดฐาน จารีตประเพณี กฎเกณฑ์ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การจัดระเบียบทางสังคมของชาวลาวครั้งนี้ จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม มีผลกระทบต่อระบบการผลิตพืช เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในบ้านโศกนี้ ยิ่งกว่าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการจัดระเบียบทางสังคมในชุมชนบ้านโศก แต่กระนั้นฐานของความสัมพันธ์ของผู้คนก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงไป แต่กลับทำให้รูปแบบของโครงสร้างทางสังคมของชาวลาวครั้งเกิดรูปแบบใหม่ ๆ ดังจะกล่าวในบทต่อไป